

Hungarian Helsinki Committee

A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

2009. ÉVI TEVÉKENYSÉGE

1. Az emberi jogok tiszteletben tartásának ösztönzése a rendvédelmi és igazságszolgáltatási szervek gyakorlatában

1.1. A kínzás megelőzése: Fogda- és börtönmegfigyelés

A Magyar Helsinki Bizottság 2009-ben is folytatta a fogvatartási körülmények vizsgálatát a büntetés-végrehajtási intézetekben és a rendőrségi fogdáknak: megfigyelőink összesen négy büntetés-végrehajtási intézetbe és több mint húsz rendőrségi fogdába látogattak el.

1.1.1. Börtönmegfigyelés

- 2009. február 23-25.: Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet¹

A látogatás során a megfigyelők a következő területeken találtak visszasságokat:

- a) Fizikai körülmények: a fogvatartottakat főszabály szerint kétszemélyes zárkákban helyezik el, ami pozitív, ugyanakkor nagyon kevés a közösségi program, ami bizonyos mértékű elszigeteltséget eredményez, és a reintegrációt sem segíti.
- b) Kevés a sportolási lehetőség és a kulturális, szabadidős program.
- c) Számos panasz érkezett a fogvatartottaktól az étel mennyiségét és minőségét illetően.
- d) Az orvosi ellátással kapcsolatban szintén merültek fel problémák: a büntetés-végrehajtási intézet vezetése nem tudott orvost felvenni az intézetbe, és több fogvatartott tett panaszt arra, hogy csak hosszabb idő elteltével jutnak el orvoshoz.
- e) A gyakorlatban a zárkaajtókat hosszabb ideig tartják zárva, mint azt a házirend előírja.
- f) Csupán a fogvatartottak egyharmadának van lehetősége a munkavégzésre, ami megnehezíti a mindennapi életet a büntetés-végrehajtási intézetben.

- 2009. március 2-4.: Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete (Szirmabesenyő)²

Az előzetes várakozásokkal ellentétben ez volt az a büntetés-végrehajtási intézet, ahol a megfigyelők a legkevesebb panasszal találkoztak. A megfigyelők ugyanakkor jelezték az intézet vezetésének: súlyosan kifogásolható, hogy a fiatalkorúakkal szemben rendszeresen, széles körben alkalmaznak kényszerítő eszközöket. Ez ellentétes a nemzetközi standardokkal, amelyek csak kivételes körülmények között teszik lehetővé a kényszerítő eszközök használatát fiatalkorúak esetében.

- 2009. május 4-5.: Kalocsai Fegyház és Börtön³
- 2009. szeptember 3-4.: Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet⁴

A bánásmód és a fizikai körülmények tekintetében nem érkezett súlyos panasz a veszprémi büntetés-végrehajtási intézetben fogva tartottaktól, de a Helsinki Bizottság megfigyelői szembesültek az intézetben a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága arányosítási, telítettség-kiegyensúlyozó

¹ A jelentés teljes szövegét lásd: http://helsinki.hu/dokumentum/MHB_jelentes_Tiszalok_2009.pdf

² A jelentés teljes szövegét lásd: http://helsinki.hu/dokumentum/Szirmabesenyő_jelentes_2009.pdf

³ A jelentés szövegének közzétételére a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával való egyeztetés után kerül majd sor, ez jelenleg folyamatban van.

⁴ A jelentés teljes szövegét lásd: http://helsinki.hu/dokumentum/MHB_jelentes_Veszprem_2009.pdf

programjának következményeivel. A program célja a telítettség kiegyenlítettebbé tétele a különböző régiókban található büntetés-végrehajtási intézetek vonatkozásában. A zsúfoltság csökkentése mint cél önmagában üdvözlendő, azonban igen nagy problémát jelent, hogy a program keretében a fogvatartottakat a lakóhelyüktől távol eső büntetés-végrehajtási intézményekbe szállítják, ami megnehezíti a családtagok számára a fogvatartottak meglátogatását. Több fogvatartott panaszkodott arra, hogy családtagjaiknak akár nyolc órát is utazniuk kell, ha meg akarják látogatni őket, és jelezték, hogy jobban viselik a zsúfoltságot, mint a beszélők hiányát. A Helsinki Bizottság jelezte a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának az arányosítási programmal kapcsolatos kifogásait.

1.1.2. Fogdamegfigyelés

2009-ben a Magyar Helsinki Bizottság összesen 23 esetben látogatott el rendőrségi fogdába, tizenkét magyarországi megyében és a fővárosban. A fogdában tapasztalt legfontosabb problémák megegyeznek a korábbi években is jelzettekkel (pl. fizikai körülmények), de történtek pozitív fejlemények is. Az utóbbi időben néhány fogdát felújítottak, így például a kecskeméti, és sok fogdát bezártak (pl. Budapest X. és XI. kerület), és megyénként csak egy fogda működik. Vidéken általánossá vált, hogy csak az őrizet ideje alatt tartják fogva fogdában a terhelteket, vagyis nagyon ritka, hogy előzetes letartóztatásban lévőket tartanának fogva a vidéki rendőrségi fogdában.

1.2.3. Jelentés az Európa Tanács Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottságának (CPT), találkozó a CPT delegációjával

Az Európa Tanács Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottsága (CPT) 2009 elején tette meg esedékes magyarországi időszaki látogatását. A Magyar Helsinki Bizottság előzetesen jelentésben tájékoztatta a CPT-t a legfontosabb problémákról,⁵ és személyesen is találkozott és egyeztetett a CPT delegációjának tagjaival 2009. március 24-én.

A fogvatartási körülmények vizsgálatát 2009 első félévében a Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe támogatta.

1.2. A rendőrség elleni független panaszeljárások kialakításának ösztönzése

A Magyar Helsinki Bizottság erőfeszítéseinek is köszönhetően 2007 júniusában az Országgyűlés módosította a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényt, és létrehozta a rendőrségi intézkedésekkel kapcsolatos panaszokat elbíráló új szervet, a Független Rendészeti Panasztestületet. A Helsinki Bizottság a Panasztestület megalakulása óta figyelemmel kíséri annak tevékenységét.

A Helsinki Bizottság 2009. szeptember 23-24-én nemzetközi konferenciát rendezett „Független rendészeti panaszmechanizmusok – hazai és nemzetközi tapasztalatok” címmel. A rendezvény célja egyrészt a Panasztestület működése első másfél évének értékelése és gyakorlatának továbbfejlesztése volt, másrészt hozzá kívánt járulni a független rendőrségi panaszmechanizmusok fejlesztéséhez, illetve létrehozatalához az egyes közép- és kelet-európai országokban. A konferenciának az Országgyűlés épülete adott helyet; a hazai rendészeti szakemberek, a Panasztestület tagjai, egyetemi tanárok és a magyar döntéshozók mellett az Egyesült Királyságból, Belgiumból, Lengyelországból, Csehországból, Bulgáriából és Romániából érkezett szakemberek vettek rajta részt.

A konferencia megrendezését a Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe támogatta.

⁵ Lásd: http://helsinki.hu/dokumentum/HHC_briefing_paper_CPT_periodic_visit_2009_web.pdf

A Helsinki Bizottság a fentiek mellett megjelentetett egy, a Panasztestület működésének első másfél évét elemző tanulmányt, „Másfél év mérlegen – A Független Rendészeti Panasztestület gyakorlatának elemzése” címmel. A tanulmány bemutatja a jogsérelmek típusait és a Panasztestület vonatkozó esetjogát, foglalkozik a Panasztestület hatáskörével és eljárásával kapcsolatos kérdésekkel, valamint elemzi a Panasztestület gyakorlatában felmerülő, adatvédelemmel és információszabadsággal kapcsolatos problémákat.

A tanulmány a Helsinki Bizottság honlapján is elérhető.⁶

Mindezek mellett a Magyar Helsinki Bizottság továbbra is jogi segítséget, képviselést nyújt a Panasztestülethez fordulóknak.

- Az egyik eset, amelyben a Helsinki Bizottság jogi segítséget nyújtott, A. J. esete. A J.-t azután állították elő, hogy nemtetszését fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy az intézkedő rendőrök tiszteletlenül bántak egy hajléktalannal. A rendőrök emiatt előállították. Amikor fel akarta hívni a férjét, hogy elmondja neki, mi történt, az egyik rendőr kitépte a telefont a kezéből, és kikapcsolta, bár az ilyen jellegű beavatkozást a magyar jogszabályok nem teszik lehetővé. 2010 januárjában a Független Rendészeti Panasztestület megállapította, hogy az eljáró rendőrök megsértették A. J. alapvető jogait.

1.3. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés eltörlésének szorgalmazása

Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása 1999 óta lehetséges Magyarországon; az Európai Unió tagországai közül csak Magyarország és az Egyesült Királyság jogszabályai teszik lehetővé, hogy a súlyos bűncselekmények elkövetőire ún. tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést szabjanak ki. Nemzetközi és magyar emberi jogi szervezetek is hangot adtak és adnak aggályaiknak e büntetés kapcsán, és elfogadhatatlannak tartják a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárását, vagyis azt, hogy az elítélteket teljes mértékben megfosszák a szabadulás reményétől, és úgy tekintsenek rájuk, mint akik életük végéig veszélyt jelentenek a társadalomra. 2007-ben a CPT ad hoc látogatást tett a Szegedi Fegyház és Börtönben, azzal a kifejezett szándékkal, hogy megvizsgálja a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésüket töltők fogvatartási körülményeit. Idézve az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az európai börtön szabályokról és a feltételes szabadságra bocsátásról szóló ajánlásait, a CPT úgy foglalt állást, hogy a jogszabályoknak minden esetben lehetővé kell tenniük a feltételes szabadságra bocsátást, így az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt esetében is. A CPT a 2007-es magyarországi látogatásáról szóló jelentésében kifejtett álláspontja szerint „semmilyen ésszerű indok nem támasztja alá azt az állítást, hogy minden életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartott élete végéig veszélyt jelent a társadalomra”. A CPT emellett kiemelte, hogy a feltételes szabadságra bocsátás reményétől megfosztott elítéltek fogvatartása a büntetés-végrehajtási intézet számára is súlyos nehézségeket jelenthet a fogvatartottakkal való együttműködés, a fegyelemsértések kezelése, a biztonság, vagy például az egyéni nevelési tervek végrehajtása szempontjából, hiszen az ilyen fogvatartottaknak már nincs veszténivalójuk, így motiválni sem lehet őket.

A Magyar Helsinki Bizottság nemzetközi szakmai kerekasztalt szervezett a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről. A 2009. február 9-10-én tartott konferencián 25 szakértő vett részt: kriminológusok, büntetőjogi, büntetés-végrehajtási és emberi jogi szakértők, valamint a jogalkotásban és a jogalkalmazásban résztvevők, így a parlamenti pártok, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, a Legfelsőbb Bíróság, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és az Alkotmánybíróság képviselői. Előadást tartott többek között Renate Kicker, a CPT akkori első elnökhelyettese, és Jörg Kinzig, a Tübingeni Egyetem Jogtudományi Karának büntető-eljárásjog professzora. A konferencia résztvevői egyetértésre jutottak abban, hogy a szóban forgó szankció

⁶ Lásd: http://helsinki.hu/dokumentum/Masfel_ev_merlegen_FRPT_gyakorlatanak_elemzese.pdf

alkalmazása alkotmányosan nem indokolható, vagyis a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés intézménye nem tartható fenn.

Az esemény nagy médianyilvánosságot kapott:

http://helsinki.hu/Fogvatartas_es_rendvedelem/Hirek/htmls/480 (sajtóközlemény)

<http://www.rtlhirek.hu/cikk/248774>

<http://www.origo.hu/itthon/20090212-a-fidesz-életfogytiglani-bortonre-itelne-a-haromszoros-visszaesoket.html>

http://atv.hu/videotar/2009_feb_mdf_allitsak_vissza_a_bm_et_.html

<http://www.jogiforum.hu/hirek/19977>

A Magyar Helsinki Bizottság a fentiek mellett 2009. március 5-én indítványt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz, kérve a testülettől a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását lehetővé tevő rendelkezések alkotmányellenességének megállapítását és azok megsemmisítését.⁷ Az Alkotmánybíróság még nem döntött az indítványról.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés eltörlését szorgalmazó programot a Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe és a Nemzeti Civil Alapprogram támogatta.

1.4. A „STEPSS – Hatékony rendőrségi igazoltatási stratégiák” program folytatása

A STEPSS program a rendőrség és az etnikai kisebbségek közötti viszony javítását célozta a rendőrségi igazoltatási gyakorlat hatékonyságának és átláthatóságának növelése révén. A STEPSS program tapasztalatai alapján a Magyar Helsinki Bizottság indokoltnak látta egy, a rendőrségi igazoltatási gyakorlat reformjának további ösztönzését célzó program beindítását. A STEPSS Follow-up program a következőket foglalja magában:

- a) konzultatív fórumok a kijelölt projkethelyszíneken a rendőrség és a civil társadalom tagjainak részvételével,
- b) szakértői csoport felállítása és szakmai egyeztetések tartása (a rendőrségi gyakorlat szakmai reformja lehetséges irányainak részletes elemzése egyes emberi jogi kérdésekkel összefüggésben),
- c) képzési anyagok összeállítása a diszkrimináció témakörében a Rendőrtiszti Főiskola és a rendészeti szakközépiskolák számára.

a) Konzultatív fórumok

2009-ben összesen három konzultatív fórum tartottak két helyszínen: egyet Budapest VI. kerületében, kettőt pedig Szegeden. A Budapest VI. Kerületi Rendőrkapitányságon 2009. november 27-én tartott konzultatív fórumon tizennégy civil szervezet és helyi civil szerveződés mellett részt vett a kerület országgyűlési képviselője és polgármester-helyettese is. A helyi rendőrség tevékenységéről, a személyi állományról és a STEPSS programról szóló rövid előadást követően a fórum résztvevői kérdéseket tehettek fel a kerületi rendőrkapitánynak. Több résztvevő jelezte, hogy meglátása szerint rendszeresen kellene hasonló találkozót tartani a jövőben, a rendőrkapitány pedig ígéretet tett arra, hogy háromhavonta konzultatív fórumot szerveznek majd. A fórumról tudósított a helyi tv-csatorna és a helyi újság, emellett az eseményről összefoglaló olvasható a rendőrség honlapján⁸ is.

Szegeden 2009-ben két konzultatív fórumot tartottak 2009. december 3-án és 22-én. Az események nagy nyilvánosságot kaptak a helyi médiában.

b) Szakmai egyeztetések

2009. június 12-én és december 12-én került sor a rendőrség igazoltatási gyakorlatáról szóló szakmai egyeztetésekre, emellett a Budapest Rendőr-főkapitányság két további szakmai egyeztetést szervezett a gyülekezési joggal kapcsolatban 2009. október 12-én és november 4-én, amelyeken a Magyar Helsinki Bizottság és a Társaság a Szabadságjogokért szakértői is részt vettek.

⁷ Az indítvány szövegét lásd: http://helsinki.webdialog.hu/dokumentum/MHB_ABinditvany_tesz.pdf

⁸ Lásd: http://www.police.hu/friss/BRF-20091127_87.html?query=2009.%20november%20civil

Az igazoltatási gyakorlatról szóló 2009. december 12-i szakmai egyeztetésen a Magyar Helsinki Bizottság, a Társaság a Szabadságjogokért és a Budapesti Rendőr-főkapitányság megegyezett abban, hogy a projekt keretében felállított szakértői csoport ajánlást terjeszt az országos rendőr-főkapitány elé. Az ajánlást 2010 februárjában juttattuk el az országos rendőr-főkapitányhoz, főbb pontjai a következők:

1. Új, egységes formanyomtatvány (RK lap, igazoltató lap) bevezetésére van szükség.
2. Az új igazoltató lapoknak tartalmazniuk kell az igazoltatás elleni panasztétel lehetőségére való figyelmeztetést.
3. Az igazoltató lapnak az igazoltatást végző rendőr és az igazoltatott által aláírt egy példányát át kell adni az igazoltatott személynek.
4. Az intézkedés céljának eléréséhez nem szükséges személyes adatokat törölni kell az igazoltató lapokról.
5. Az igazoltató lapnak részletes információkat kell tartalmaznia az igazoltatás okára és arra vonatkozóan, hogy követte-e bármilyen eljárási cselekmény az intézkedést.

c) Képzési anyagok

A Magyar Helsinki Bizottság egyeztetett a Rendőrtiszti Főiskolával és az Országos Rendőr-főkapitánysággal arról, hogy a STEPSS program tapasztalatait és az etnikai profilalkotásról szóló anyagokat milyen módon lehet beilleszteni a rendőrképzésbe. Az egyeztetéseknek megfelelően az elkészült oktatási anyag a STEPSS program tapasztalatainak bemutatása mellett foglalkozik a civil szervezetek jogvédő szerepével is. A Helsinki Bizottság munkatársai által összeállított anyagot a következő szemesztertől (2010 szeptemberétől) oktatják a rendészeti szakközépiskolákban.

Az intézménnyel kötött megegyezés alapján a Helsinki Bizottság munkatársai előadásokat tartanak majd a Rendőrtiszti Főiskolán a STEPSS programról, és egyéb, a rendőrséget érintő emberi jogi kérdésekről. Az első előadásra, amelyen szakmai továbbképzésben részesülő rendőrök vettek részt, 2010. március 9-én került sor.

A 2010-ben is folytatódó programot az Open Society Justice Initiative támogatja.

2009-ben a Magyar Helsinki Bizottság a STEPSS program eredményeire alapozva lobbitevékenységet is folytatott. Kádár András Kristóf, a Helsinki Bizottság társelnöke részt vett a Közép-európai Egyetemen 2009. március 10-én megrendezett „Ethnic data and statistics – Use and abuse” című, az etnikai adatok védelmével foglalkozó konferencián, amelyen beszámolt a rendőrségi igazoltatási gyakorlat vizsgálatának tapasztalatairól a téma legjelesebb szakértőiből álló közönségnek.⁹ (A konferencián részt vett többek között a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa, a Független Rendészeti Panasztestület elnöke, érintett civil szervezetek, egyetemi tanárok és a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetének tagjai.) 2009. március 13-án a STEPSS programot a Helsinki Bizottság a Magyar Demokratikus Charta által szervezett, „Bűnözés és bűnüldözés egy szabad országban”¹⁰ című, a Főpolgármesteri Hivatalban tartott konferencián is bemutatta.

2009. november 9-én a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és az adatvédelmi biztos közös jelentést tett közzé, számos területen az etnikai adatok kezelésének bevezetését szorgalmazva.¹¹ A jelentés 32. oldalán kifejezetten utal a STEPSS projektre, és a program során alkalmazott módszer bevezetését javasolja az etnikai adatok gyűjtésére a rendőrségi igazoltatások során.

A jelentés heves vitát váltott ki. Míg a STEPSS program során alkalmazott módszert méltatta, az adatokból levont következtetéseket kritikával illette egy, a Magyar Narancsban megjelent cikk szerzője.¹² Kádár András Kristóf, Tóth Balázs és Simonovits Bori válaszcikkben¹³ reagált a kritikai észrevételekre. A Magyar Nemzet – követve a kialakult vitát – a STEPSS programról szóló cikket jelentetett meg 2009. december 22-i számában, amelyre a Helsinki Bizottság társelnöke, Kádár András Kristóf szintén válaszolt.

⁹ Lásd: <http://web2.ceu.hu/rrm/conferences/forthcoming>

¹⁰ Lásd: <http://charta.info.hu/hirek/2009/konferencia-a-bunzesrol>

¹¹ Lásd: <http://kisebbségiombudsman.hu/data/files/158627216.pdf>

¹² Lásd: <http://www.narancs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=20327>

¹³ Lásd: <http://www.narancs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=20380>

Mindezek mellett számos tanulmány született és jelent meg a STEPSS programról, annak tapasztalatairól, és az etnikai profilalkotáshoz kapcsolódó témákról.

Tanulmányok:

- M. Tóth Balázs – Pap András László: Etnikai profilalkotás a magyar rendőrség igazoltatási gyakorlatában. In: Majtényi Balázs (szerk.): Lejtős pálya – Az antidiszkriminációs és esélyegyenlőségi szabályozásról (második, javított kiadás). Föld-Rész Könyvek. Budapest, 2009, L'Harmattan, 111-134. o.
- M. Tóth Balázs: Percepcióalapú etnikai adatok és az önrendelkezési jog. Föld-Rész, 2009/3., 147-157. o.¹⁴
- Kádár András Kristóf – Pap András László: A Police Ethnic Profiling in Hungary – An empirical research. Acta Iuridica Hungarica, Vol. 50. 2009/3., 253-267. o.
- Kádár András Kristóf – M. Tóth Balázs – Pap András László: Diszkrimináció az igazoltatási gyakorlatban – egy empirikus kutatás eredményei. Rendészeti Szemle 57, 2009/9., 50-67. o.
- Kádár András Kristóf – Moldova Zsófia – M. Tóth Balázs – Pap András László: Igazolt igazoltatás. Rendészeti Szemle 56, 2008/5., 106-132. o.
- Kádár András Kristóf – M. Tóth Balázs – Pap András László: Police ethnic profiling in Hungary. European Police Science and Research Bulletin CEPOL, European Police College, 2009/2., 4-6. o.

Tóth Balázs a Helsinki Bizottság munkatársaként 2009. december 2-án előadást tartott a STEPSS projektről a Nemzetközi Rendészeti Akadémián (International Law Enforcement Academy) az Amerikai Egyesült Államok Magyarországi Nagykövetségének felkérésére, mintegy negyven magas rangú rendőrtiszt számára. Az előadást heves vita követte: a rendőrök egy része kifejezetten támogatta az etnikai profilalkotás alkalmazását, azt ésszerű és hatékony rendőrségi gyakorlatnak tartva, míg a kutatás adatai épp ennek az ellenkezőjét támasztják alá. A büntető-igazságszolgáltatási rendszer más szereplői (ügyészek, bírák) ugyanakkor egyetértettek a Helsinki Bizottság álláspontjával.

2. A menekültek és külföldiek jogainak védelme

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (az új menedékjogi törvény) 2008. január elsejei hatályba lépése jelentős változásokat hozott a magyar menekültügyi rendszerben. Az új menedékjogi törvény elfogadásával Magyarország teljesítette a Tanács 2004/83/EK (2004. április 29.) harmadik országok állampolgárainak, illetve a hontalan személyeknek menekültként vagy a más okból nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésének feltételeiről és az e státuszok tartalmára vonatkozó minimumszabályairól szóló irányelvnek (az ún. kvalifikációs irányelvnek) a hazai jogba való átültetését. A menedékjogi eljárás jelenleg két szakaszból áll: előzetes vizsgálati eljárásból és érdemi eljárásból. 2008. január 1-jén a Határőrség és a Rendőrség egybeolvadt, így a Rendőrség felelős a határrendészeti feladatok ellátásáért is. További fejlemény, hogy Magyarország 2007. december 21-én a szárazföldi, 2008. március 18-án pedig a légi határok tekintetében is a Schengeni Határellenőrzési Rendszer részévé vált.

2009-ben 4672 személy nyújtott be menedékkérelmet Magyarországon, ami számottevően több, mint 2008-ban (3118 személy). A legtöbb menedékkérő Koszovóból (1786 személy), a következő legnagyobb kérelmezői csoport pedig Afganisztánból (1194 személy) érkezett. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal 172 személyt ismert el menekültként, 62 személyt oltalmazottként, valamint 155 személy esetében állapította meg, hogy a visszaküldés tilalma fennáll (befogadotti státusz).

2.1. Nemzetközi védelemre szoruló személyek számára nyújtott hatékony jogi tanácsadás

A Magyar Helsinki Bizottság és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) 2009 júniusában kötött együttműködési megállapodást, amely a két szervezet közötti gyakorlati együttműködés kérdéseit rendez. A megállapodás értelmében a BÁH közérdekű adatokat szolgáltat a Helsinki Bizottságnak a menedékjogi, dublini, hontalansági valamint a családegyesítési eljárásra vonatkozóan, továbbá biztosítja a Helsinki Bizottság jogászainak és ügyvédeknek a befogadó állomásokra történő

¹⁴ Lásd: http://www.foldresz.hu/sites/default/files/Foldresz2009_3-4_MToth.pdf

belépést annak érdekében, hogy a menedékkérőknek ingyenes jogi tanácsadást nyújthassanak. A Helsinki Bizottság a menedékkérők helyzetével kapcsolatban szerzett tapasztalatait megosztja a BÁH-hal, a felek együttműködnek továbbá a képzések, az információáramlás, valamint a befogadó állomásokon belüli konfliktusmegelőzés kapcsán is.

A Helsinki Bizottság továbbra is ingyenes jogi tanácsadást és képviselést nyújt a magyarországi menedékkérők számára Budapesten, valamint a BÁH befogadó állomásain (Bicske, Békéscsaba, Debrecen), illetőleg a Rendőrség által fenntartott őrzött szállásokon Nyírbátorban, Kiskunhalason, Győrben és a Ferihegyi reptéren. A Helsinki Bizottsággal szerződött ügyvédek ingyenes jogi tanácsadást nyújtottak az őrzött szállásokon és a befogadó állomásokon, a legnagyobb befogadó állomáson, Debrecenben pedig a Helsinki Bizottság főállású jogi előadót foglalkoztat. A budapesti ügyvédek szerződésük alapján a BÁH határozatainak Fővárosi Bíróság előtt folyó felülvizsgálata során nyújtanak jogi képviselést.

2009-ben a Helsinki Bizottság összesen 820 menedékkérőnek nyújtott jogi segítséget, melyből 240 személynek a menedékkérelmi eljárás közigazgatási szakában, 44 személynek pedig a Fővárosi Bíróság előtt folyó felülvizsgálati eljárás során biztosított képviselést. A Helsinki Bizottság által képviselt menedékkérők közül 29 személyt a BÁH vagy a bíróság menekültként, 13 személyt oltalmazottként, 12 személyt pedig befogadottként ismert el. A színvonalas jogi képviselés pozitív hatása a bírósági felülvizsgálat során volt különösen kiemelkedő, mivel 2009-ben a Fővárosi Bíróság a jogsértő közigazgatási döntéseket a korábbi évekhez képest sokkal gyakrabban helyezte hatályon kívül (ezen esetek többségében a Helsinki Bizottság ügyvédei jártak el).

A jogi segítségnyújtást az Európai Menekültügyi Alap Nemzeti Allokációja az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériummal közösen finanszírozza.

2.1.1. Hontalan menekült ügyének képviselete az Európai Közösségek Bírósága előtt

A Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje, Győző Gábor látja el egy palesztin menedékkérő képviselést a Fővárosi Bíróság előtt egy, a menekültek jogállására vonatkozó 1951-es Genfi Egyezmény 1D cikkének alkalmazásával kapcsolatos menekültügyben. Az ügy az „ipso facto” menekültkénti elismerésre vonatkozik azokban az esetekben, amikor a menedékkérő egy, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságtól különböző ENSZ szerv által részesült korábban védelemben, de ezt a védelmet már nem tudja igénybe venni (ez a helyzet jelenleg csak azokra a palesztin menekültekre vonatkozik, akik jogosultak az UNRWA által nyújtott támogatásokra). Magyarország az elmúlt években a legtöbb európai és észak-amerikai országhoz hasonlóan e kérdésben a menekültek jogállására vonatkozó 1951-es Genfi Egyezmény ezen rendelkezéseit teljesen figyelmen kívül hagyta. Bár az európai ítélkezési gyakorlatban néhány esetben előfordult, hogy az automatikus menekültkénti elismerést alátámasztó jogértelmezés mellett érveltek, ezen ítéletek igen csekély hatással voltak más tagállamok gyakorlatára. Tekintettel a szóban forgó ügy lehetséges hatásaira, valamint az 1D cikk alkalmazási körének tisztázatlanságára, a Fővárosi Bíróság 2009. január 26-án az Európai Közösségek Bíróságához fordult és három kérdésben előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett, annak érdekében, hogy a menekült jogállására vonatkozó 1951-es Genfi Egyezmény ezen rendelkezésének alkalmazási területe és értelmezése tisztázódjon (az EU kvalifikációs irányelvének hasonló rendelkezésein keresztül értelmezve, amelyről az Európai Bíróság már hozott döntést).

Az esetet az Európai Közösségek Bíróságának Nagytanácsa elé utalták. Győző Gábor ügyvéd személyes meghallgatására 2009. október 20-án került sor Luxembourgban. A bíróság főtanácsnokának indítványa 2010 márciusában jelent meg, az ítélet 2010. június 17-én kelt.¹⁵ Tekintettel arra, hogy az Európai Közösségek Bírósága eddig kevés menekültet érintő kérdésben döntött, továbbá több száz vagy akár több ezer palesztin menedékkérő kér védelmet az EU-ban évente, az eset kiemelkedő jelentőségű a Helsinki Bizottság stratégiai pervitele szempontjából.¹⁶

¹⁵ <http://tinyurl.com/36cntqh>

¹⁶ Az eset részletesebb leírását lásd: http://helsinki.hu/Menekultek_es_kulfoldiek/Hirek/htmls/561

2.1.2. Fellépés a menedékkérők fogvatartása ellen

A 2009-es év első felében a Helsinki Bizottság az őrzött szállásokon idegenrendészeti őrizetben fogvatartott menedékkérők számának növekedését észlelte. A 2008. január 1-jén hatályba lépett jogszabályok értelmében amennyiben kérelmüket érdemi eljárásra utalták, a menedékkérőket az őrizetből szabadítani kell és nyitott befogadó állomáson kell elhelyezni őket, azonban a BÁH számos menedékkérő esetében e rendelkezéseknek nem tett eleget, és szabadításukról nem gondoskodott. A Helsinki Bizottság a BÁH ezen jogellenes gyakorlatának megváltoztatása érdekében 2009. február 9-én a Legfőbb Ügyészséghez fordult. A Helsinki Bizottság érvelésében kifejtette, hogy a menedékjogi törvény 55. § (3) bekezdése egyértelmű, valamint számos olyan konkrét esetre is hivatkozott, amelyben a BÁH e rendelkezéseknek nem tett eleget. A BÁH több alkalommal hivatkozott arra, hogy a törvényben foglaltak felhatalmazzák arra, hogy úgy döntsön: nem kezdeményezi a menedékkérők őrizetből való szabadítását, azaz e tekintetben diskrecionális jogkörrel rendelkezik.

A Legfőbb Ügyészség 2009. április 22-én kelt válaszában teljesen egyetértett a Helsinki Bizottság jogi álláspontjával. A Legfőbb Ügyészség Közigazgatási Jogi Főosztálya (amely a közigazgatási szervek, így a BAH eljárásának törvényességi felügyeletéért felelős) felszólalással élt a BÁH főigazgatójánál, utasítva a hivatalt, hogy tegyen azonnali lépéseket annak érdekében, hogy a gyakorlat megfeleljen a törvényben foglaltaknak, azaz „a menedékkérelmek érdemi eljárásra utalása esetén kezdeményezze az összes őrizetben lévő menedékkérő őrizetének megszüntetését”. A főosztály emellett jelezte a hatályban lévő jogszabályok módosításának szükségességét az Igazsági és Rendészeti Minisztériumnál is jelezte. Az őrizet törvényességi felügyeletet ellátó főosztály válaszában kitért arra is, hogy a helyzet felmérése érdekében két őrzött szálláson (Győrben és Nyírbátorban) helyszíni vizsgálatot is lefolytattak.

Májusban és júniusban a Helsinki Bizottság ismét olyan esetekről szerzett tudomást, amikor a menedékkérők az előzetes vizsgálati eljárás lefolytatását követően is őrizetben maradtak. Az ügyvédi képvisellel eljáró menedékkérők az őrizet megszüntetésére irányuló bírósági felülvizsgálat során nem jártak sikerrel, mivel a bíróságok csupán annak formális megállapítására törekedtek, hogy az őrizetnek van-e törvényes alapja, azonban azt nem vizsgálták, hogy az őrizet az Emberi Jogok Európai Egyezményének 5. cikkében foglaltak szerint is jogszerű-e. A Helsinki Bizottság úgy döntött, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordul két olyan menedékkérő ügyében, akiket majdnem hat hónapig tartottak fogva Nyírbátorban.

A Helsinki Bizottság tájékoztatta az Amerikai Egyesült Államok Magyarországi Nagykövetségét is a BÁH menedékkérők jogellenes fogvatartásával kapcsolatos gyakorlatáról, amely meg is jelent a Magyarországról szóló 2009-es országjelentésben.¹⁷

A Helsinki Bizottság a Legfőbb Ügyészséggel együtt, valamint az ügyvédhálózatán keresztül szorosan nyomon követi a fogvatartási gyakorlatot, illetőleg határozottan fellép azokban az esetekben, amikor a menedékkérők őrizetét az érdemi eljárás során is fenntartják.

2.1.3. Fellépés a menedékjogi határozatok bírósági felülvizsgálatára vonatkozó illetékességi szabályok megváltoztatása ellen

2009 novemberében az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium bármely, a Helsinki Bizottsággal, az ENSZ Menekültügyi Főbiztossággal vagy a migrációs terület egyéb lényeges szereplőivel való előzetes konzultáció nélkül T/11209 számon törvényjavaslatot nyújtott be az Országgyűlés elé, amely javaslat célja elsődlegesen a Schengeni Vízuminformációs Rendszer és a Közösségi Vízumkódex hazai jogba való átültetése volt. A javaslat kezdeményezte a Fővárosi Bíróság menekültügyekben való kizárólagos illetékességének megszüntetését is, ezzel a felülvizsgálati eljárásokba bevonva egyes megyei bíróságokat, egyúttal módosítva a menedékjogról szóló, valamint a polgári perrendtartásról szóló törvényt.

A Helsinki Bizottság szerint a törvényjavaslat az egész menekültügyi rendszert, köztük a folyamatosan javuló színvonalú fővárosi bírósági döntéshozatalt fenyegette, mely utóbbi az elmúlt években többek

¹⁷ Lásd: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/eur/136035.htm>

között a Fővárosi Bíróság bírái számára szervezett képzéseknek, érzékenyítő tréningeknek köszönhetően jelentősen fejlődött (akik egyébként egy korlátozott számú, tehát könnyebben elérhető csoportot alkottak). Tekintettel arra, hogy a legtöbb menedékkérőt a Debreceni Befogadó Állomáson helyezik el, így a legtöbb menekültügyet a debreceni Hajdú-Bihar Megyei Bíróság vette volna át, a törvényjavaslat ezáltal tehát ahhoz vezetett volna, hogy a kizárólagos illetékesség gyakorlatilag egyedül ehhez a (kisebb kapacitással rendelkező) bírósághoz kerül, ezzel pedig továbbra sem nyújtott volna megoldást az eredeti, a hosszadalmas eljárásból, illetve az eljárási határidők be nem tartásából eredő problémákra. Ezen túlmenően a menedékjogban tapasztalattal rendelkező ügyvédek, tolmácsok hiányára tekintettel a menedékkérők joghoz való hozzáférése szintén csorbát szenvedett volna.

A Helsinki Bizottság decemberben valamennyi, a fenti törvényjavaslatot mind az általános, mind a részletes vita alatt véleményező parlamenti bizottság (Alkotmányügyi bizottság, Honvédelmi és Rendészeti bizottság, Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottság) ülésén kifejtette aggodalmát a javasolt változások menekültügyi rendszert érintő lehetséges hatásai kapcsán. Ennek eredményeként két parlamenti képviselő módosító javaslatot nyújtott be; és ezen javaslatok a bizottságokban elegendő támogatást szereztek ahhoz, hogy azokról az Országgyűlés plenáris ülésen szavazzon.

Ezenkívül az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium szakállamtitkára megbeszélést kezdeményezett a Helsinki Bizottsággal, ahol kifejezte sajnálatát azzal kapcsolatban, hogy a törvényjavaslat előterjesztése előtt nem konzultáltak az ENSZ Menekültügyi Főbiztossággal és a civil szervezetekkel, valamint megértőnek tűnt a Helsinki Bizottság fentebb kifejtett aggodalmaival kapcsolatban. Az UNHCR szintén komoly aggodalmának adott hangot és a javaslat visszavonását kérte a minisztertől. Ennek eredményeként a minisztérium egy további javaslatában a kérdéses módosítások későbbi hatályba lépését kezdeményezte.

Végül a Kormány a kizárólagos illetékességet megszüntető módosító javaslat visszavonása mellett döntött, így azt nem szavazta meg az Országgyűlés.

2.2. A menedékkérőknek az ország területéhez és a menedékjogi eljáráshoz való hozzájutásának elősegítése

A határ menti területek megfigyelése elengedhetetlen fontosságú annak érdekében, hogy a *non-refoulement* (visszafordítás tilalma) elvének betartása, valamint a menedékkérők számára az országba való bejutás és a menedékjogi eljáráshoz való hozzáférés biztosított legyen. Azzal, hogy Magyarország az Európai Unió külső határán fekszik, a határmegfigyelés még nagyobb jelentőségre tett szert.

2.2.1. A védelemhez hozzájutás elősegítése a Határmegfigyelő Program révén

A menedékkérők területhez való hozzáférése biztosításában való közreműködés érdekében több hónapos tárgyalásokat követően 2006 decemberében a Helsinki Bizottság háromoldalú megállapodást kötött az ENSZ Menekültügyi Főbiztossággal és a Határőrséggel. A megállapodás alapján a Helsinki Bizottság jogosult az ukrán-magyar és szerb-magyar határon található magyar határátkelőhelyek, valamint a Ferihegyi repülőtér rendszeres megfigyelésére. A határmegfigyelő tevékenység célja a nemzetközi védelemre szoruló személyek aktuális helyzetéről való információ gyűjtése. A megfigyelő tevékenység további célja, hogy azonosítsa azokat az eseteket, amelyekben a nemzetközi védelemre szoruló személyekkel szemben olyan intézkedéseket alkalmaztak, vagy alkalmazhatnak, amelyek *refoulement*-hoz vezetnek, illetőleg ezen személyek számára jogi segítséget biztosítson.

A megállapodás alapján a Helsinki Bizottság megfigyelői rendszeresen végeznek határmegfigyelő tevékenységet az ukrán és a szerb határszakaszokon, valamint a Ferihegyi repülőtéren. A megfigyelők felkeresik azon érintett határátkelőket, előállító helyiségeket, ahol a külföldieket rövid ideig őrizetben tarthatják, mielőtt az ország elhagyására kötelezik, vagy beléptetik őket. A látogatások során a megfigyelők találkozhatnak az előállított külföldiekkel, illetve betekinhetnek a különböző idegenrendészeti eljárások során keletkezett (köztük az ország elhagyására kötelező) határozatok iratanyagába is.

2009-ben a megfigyelők 21 alkalommal látogattak el a Ferihegyi repülőtérre, 31 alkalommal a szerb, 23 alkalommal pedig az ukrán határszakaszhoz. A Helsinki Bizottság megfigyelői valamennyi

látogatásról jelentést készítettek, amelyet aztán a háromoldalú megállapodásban foglaltaknak megfelelően az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságnak és az Országos Rendőr-főkapitányságnak is továbbítottak.

Az Országos Rendőr-főkapitányság, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság és a Magyar Helsinki Bizottság 2009. február 11-én közös sajtótájékoztatón mutatta be a 2006. december 28-i háromoldalú együttműködési megállapodásuk alapján megvalósuló határmegfigyelő program első évről (2007) szóló „A menedékkérők hozzáférése az ország területéhez és a menedékjogi eljárásról a Magyar Köztársaságban” című jelentést.

A jelentés magyar és angol nyelven jelent meg, elérhető: <http://helsinki.hu/Kiadvanyaink/htmls/547> .

2009-ben a Helsinki Bizottságot egy ukrán civil szervezet, valamint a velük a határmegfigyelő projekt keretében leszerződött ügyvéd nagyjából húsz olyan esetről tájékoztatta, amelyben az ukrán-magyar határszakaszon afgán és szomáliai állampolgárságú menedékkérőket nagy valószínűséggel visszaküldtek Ukrajnába.

A 2008-as és 2009-es évre vonatkozó határmegfigyelő tevékenységéről szóló jelentést a Helsinki Bizottság tervezete alapján a Háromoldalú Munkacsoport 2009 során állította össze, annak kiadása pedig 2010-ben várható.

2.2.2. Menedékkérők ellen indított büntetőeljárások és a Genfi egyezmény 31. cikke

A Helsinki Bizottság határmegfigyelő tevékenységének eredményeként szerzett tudomást a menekültek jogállására vonatkozó 1951-es Genfi Egyezmény 31. cikkének magyar jogba való átültetésének hiányosságairól. Azokkal a külföldi személyekkel szemben ugyanis, akik hamis, vagy hamisított iratokkal próbálják meg átlépni a határt, de azonnal vagy nagyon rövid időn belül kifejezik szándékukat arra vonatkozóan, hogy Magyarországon szeretnének menedéjot kérni, gyakran közokirat-hamisítás gyanúja miatt büntetőeljárást indítanak, illetőleg elrendelik előzetes letartóztatásukat. A Helsinki Bizottság ügyvédei ilyen esetekben idén 13 afgán, iraki és szomáliai terhelt védelmét látták el. Számos ügyfél nemzetközi védelemben részesült (menekült, oltalmazott státuszt kapott), azonban büntetőeljárásnak, előzetes letartóztatásnak és büntetőjogi szankcióknak voltak kitéve mindössze azért, mert hamis úti okmányokat használtak annak érdekében, hogy bejussanak Magyarország területére és itt védelmet kérjenek.

Az illetékes XVIII-XIX. kerületi ügyész kifejtette, hogy a menedékkérők előzetes letartóztatásának elrendelése szükséges volt, mivel megalapozott gyanú mutatkozott arra, hogy a menedékkérők a hatóság elől megszöknének, illetőleg tekintettel arra, hogy személyazonosságuk nem volt megállapítható, a hatóságok másképp nem tudták volna lefolytatni az eljárást. A Helsinki Bizottság hathatós munkájának, valamint ügyvédei tevékenységének köszönhetően az említett ügyfelek átlagosan 5-6 hónapot töltöttek előzetes letartóztatásban, a kényszerintézkedést vagy az ügyészség, vagy a bíróság megszüntette, szabadításukat követően pedig a magyar menedékjogi szabályoknak megfelelően befogadó állomásokon helyezték el őket.

Az előzetes letartóztatásban lévő potenciális menedékkérők menedékjogi eljárásához való könnyebb hozzáférése érdekében a Helsinki Bizottság a Legfőbb Ügyészséghez fordult, felügyeleti intézkedést és vizsgálatot kezdeményezve, és annak megállapítását kérve, hogy a menedékkérelmek büntetés-végrehajtási intézetben történő benyújtásával kapcsolatos jelenlegi gyakorlat megfelel-e a vonatkozó jogszabályoknak. A Legfőbb Ügyészség megerősítette a Helsinki Bizottság által korábban tapasztaltakat, miszerint a potenciális menedékkérők kérelmük benyújtásával kapcsolatban nehézségekbe ütköznek, amely főként abból ered, hogy büntetés-végrehajtási intézet személyi állományának tagjai nem rendelkeznek megfelelő interkulturális ismeretekkel, képzésükre, érzékenyítésükre pedig nem került sor. A Legfőbb Ügyészség felügyeleti intézkedésének

eredményeként a külföldi állampolgárságú fogvatartottakat befogadásukkor tájékoztatják a menedékkérelme benyújtásához való jogukról.

Májusban a Magyar Narancs hetilap cikket jelentetett meg a Helsinki Bizottság által képviselt afgán menedékkérő családdal kapcsolatos menedékjogi és büntetőeljárás során tanúsított bánásmóddal kapcsolatban.¹⁸

2.3. Menedékjogi képzések

2009. január 30-31. és 2009. február 13.: A Helsinki Bizottság kollégái képzőként vettek részt a Menedék Egyesület által szervezett, migránsokat segítő civil szervezeteknek szóló, menedékjoggal, családgyejesítéssel, antidiszkriminációval és szervezetalapítással kapcsolatos képzésen.

2009. március 18. és április 22.: A Menedék Egyesület migránsokkal foglalkozó szakemberek képzésével kapcsolatos projektjének részeként a Helsinki Bizottság munkatársai országinformációval kapcsolatos, interkulturális, valamint alapvető menedékjogi ismeretekről tartottak képzést.

2009. május 21-22. és 2009. november 12-13.: Az Európai Integrációs Alap által támogatott és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatallal közösen folytatott projekt keretében a Helsinki Bizottság 35 különböző helyi és országos nyomtatott és internetes újságnál, rádiónál és televíziónál dolgozó médiaszakember számára tartott képzést. A májusi képzés a kétrészes tréning első eseménye volt, és a migráció általános kérdéseire helyezte a hangsúlyt: fogalmak, magyarországi migrációs trendek, releváns szervezetek, integráció és a külföldiek státuszának típusai.

A „Külföldiek Magyarországon – Segédlet újságíróknak a migráció és a menekültügy témájának bemutatásához” című rövid tájékoztató füzet¹⁹ úgy kíván felhasználóbarát választ nyújtani az általában e témában felmerülő kérdések sokaságára, hogy bemutatja a migráció legfőbb okait, ismerteti a migráció és a menekültügy alapvető fogalmait, valamint tényekkel alátámasztva tisztáz néhány migrációs jelenséggel kapcsolatban gyakran felmerülő félreértést. A képzést támogatta: Európai Integrációs Alap, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium.

Kiutasítás és emberi jogok

A kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának alkalmazási kérdései a kiutasítás bírói elrendelése vagy felülvizsgálata során

Gyulai Gábor

JEGYZET

esetjogra.

2009. május 13., június 3-4. és 8.: A határmegfigyelő projekt keretében a Helsinki Bizottság az olyan területen (útlevél-ellenőrzés, határőrség stb.) dolgozó rendőrök számára tartott képzést, akik gyakran

¹⁸ Lásd: <http://manacs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=18973>

¹⁹ A kiadvány elérhető: http://www.helsinki.hu/dokumentum/Ujsagiros_kisokos.pdf

²⁰ A kiadvány elérhető: http://helsinki.hu/dokumentum/Kiutasitas_es_emberi_jogok.pdf

találkoznak potenciális menedékkérőkkel. A képzések foglalkoztak a szomáliai és afgán helyzettel, valamint – a Cordelia Szervezett Erőszak Áldozataiért Alapítvány pszichológusai és pszichiátereinek közreműködésével – a poszttraumás stressz zavar (PTSD) felismerésével.

2009. szeptember 22: a menekültekkel foglalkozó szociális munkások jogi képzése az Európai Menekültügyi Alap Nemzeti Allokációjának támogatásával. A képzés a magyar közigazgatási eljárás általános szabályaira fókuszált, különös tekintettel a szociális munkások szerepére, az országinformáció-gyűjtés módszereire, valamint a menekültek családi állapotának megváltoztatására (házasság, válás, halál és anyakönyvezés). A résztvevők a női nemiszerv-csonkításról, mint számos női menedékkérő tipikus problémájáról is hallottak előadást. A képzéseket a Helsinki Bizottság munkatársai tartották.

2009. november 19-20. és november 23-24.: Komplex képzés a menedékjogról az összes e területen dolgozó szakember (jogászok, menekültügyi ügyintézők, bírók, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság munkatársai, a Magyar Helsinki Bizottság gyakornokai, valamint az Országgyűlési Biztos Hivatalának munkatársa) számára. A képzéseket a Helsinki Bizottság, a Bevándorlási és Allampolgársági Hivatal és a Magyar Tudományos Akadémia munkatársai tartották. A képzés a nem alapú üldöztetés menedékjogi eljárásban való értékelésével, valamint a menedéjjoggal kapcsolatos uniós vívmányok legújabb tendenciáival, fejlődési irányjaival, illetőleg a migráció és a nemzetközi védelem kapcsolatával foglalkozott. A tréninget a 42 résztvevő igen kedvezően értékelte. A képzést az Európai Menekültügyi Alap Nemzeti Allokációja támogatta.

A fenti magyarországi képzési eseményeken túlmenően a Helsinki Bizottság menekültügyi programkoordinátora az év folyamán számos előadást és képzést tartott más európai országokban:

- Nemzetközi kurzus a menedékjogról 120 résztvevővel az Európai Menedékjogi Ügyvédhálózat (European Legal Network on Asylum – ELENA) szervezésében, előadás a hontalanságról, Madrid
- Olasz állami tisztviselőknek, jogászoknak és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság munkatársainak szóló háromnapos római szeminárium az országinformációk menekültügyi eljárásban bizonyítékként való elfogadásáról
- A társadalmi nem és a menedéjjog kapcsolatáról szóló szeminárium spanyol jogászok, civil szervezetek és állami tisztviselők számára, előadás a szavahihetőségről a menedékjogi eljárásban
- A luxemburgi menekültügyi hatóság valamennyi tagja számára tartott egyhetes szeminárium a hontalanságról és a bizonyítékok értékeléséről a menedékjogi eljárásokban, Luxemburg
- Nemzetközi védelemről szóló szeminárium, előadás a szavahihetőségről a menedékjogi eljárásban spanyol ügyvédeknek és civil szervezeteknek, Madrid
- Szlovák ügyvédeknek és állami tisztviselőknek szóló szeminárium, hontalanságról szóló előadás, Pozsony

2.4. Refugee Law Reader

A Magyar Helsinki Bizottság által kiadott, nemzetközi menedékjogi szakértők által létrehozott Refugee Law Reader (www.refugeelawreader.org) a világ első átfogó, nemzetközi, internet alapú menedékjogi tantervmodellje és szöveggyűjteménye. Rendszeresen frissített „élő könyvként” tükrözi a nemzetközi menedéjjog fejlődését és aktuális tendenciáit, segítve az oktatást és a kutatást a nemzetközi menedéjjog területén.

A Refugee Law Reader első, 2004-es kiadása óta az általa elérhető anyagok száma megkétszereződött, így a Refugee Law Reader jelenleg több mint 600 dokumentumhoz biztosít hozzáférést. Az anyagok több mint 85%-a minden felhasználó számára elérhető, a többi dokumentum viszont csak – főleg Kelet-Európában, Afrikában és Ázsiában dolgozó – professzorok, hallgatók és kutatók számára hozzáférhető, a nemzetközi kiadókkal kötött szigorú szerzői jogi megállapodásoknak megfelelően. A Helsinki Bizottság folyamatosan tárgyal a kiadókkal annak érdekében, hogy bővíthesse ezen utóbbi kategóriába tartozó felhasználók körét. A Refugee Law Readert világszerte mintegy húszezren használták az elmúlt évek során.

A Refugee Law Reader 2009 folyamán is magas színvonalú szolgáltatást nyújtott a menedéjjoggal foglalkozók számára, akik világszerte nap mint nap használják az oldalt. A 2009-es év legfontosabb

feladatai közé tartozott az egyes kontinensekre vonatkozó fejezetek fejlesztése, és a menedékjogi szabályozásban bekövetkezett legfontosabb változásokat bemutató dokumentumok elérhetővé tétele. A Refugee Law Reader ötödik kiadásában így többek között helyett kapott egy új, Afrikáról szóló fejezet, amely a kontinens legfontosabb menedékjogi normáinak bemutatása mellett a jogszabályok gyakorlatba való átültetéséből adódó jogi és politikai jellegű kihívásokra fókuszál. Elsőként a kelet-afrikai régióval kapcsolatos anyagok váltak elérhetővé, de a Refugee Law Reader hatodik kiadásába Észak-, Nyugat- és Dél-Afrika menedékjogi rendszerére vonatkozó anyagok is bekerülnek majd. Az Afrikáról szóló fejezetért felelős szerkesztők számára a releváns dokumentumok összegyűjtése jelentette a legfontosabb feladatot 2009-ben; az Ázsiával, Európával és Latin-Amerikával foglalkozó fejezetekkel kapcsolatos hasonló kutatás már 2008-ban megkezdődött.

2009 harmadik negyedétől a Refugee Law Reader nemcsak angolul, hanem franciául, oroszul és spanyolul is elérhető, így az oldal az angolul nem beszélők számára is forrásként szolgálhat. Így a 2009-es év feladatai közé tartozott a francia, orosz és angol nyelvű irodalomban való tájékozódás és a megfelelő anyagok kiválasztása.

A Refugee Law Reader megjelenését az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság és – 2009 februárjáig – az Európai Menekültügyi Alap Közösségi Allokációja támogatja.

2.5. Nemzetközi együttműködés a menedékjog területén

A Magyar Helsinki Bizottság továbbra is aktív tagja az Európai Menekültügyi Tanácsnak (European Council on Refugees and Exiles, ECRE), és az Európai Menekültügyi Tanács három tematikus, a védelemhez való hozzáféréssel, a menekültügyi rendszerekkel és a visszatéréssel foglalkozó csoportjának. A Helsinki Bizottság részt vesz a priorítások meghatározásában és képviseli a közép-európai térség civil szervezeteit. Pardavi Márta, a Magyar Helsinki Bizottság társelnöke továbbra is tagja az Európai Menekültügyi Tanács Végrehajtó Bizottságának, 2009 februárjában pedig a szervezet alelnökévé választották.

A Magyar Helsinki Bizottság emellett tagja és regionális kapcsolattartója az International Coalition on the Detention of Asylum Seekers, Migrants and Refugees nevű szervezetnek, amelynek célja, hogy felhívja a figyelmet a menedékkérők, migránsok és menekültek fogvatartásának gyakorlatára, és szorgalmazza a nemzetközi és regionális emberi jogi standardok és elvek alkalmazását ezen a területen. Az ernyőszervezetnek világszerte több mint nyolcvan tagja van.

2.5.1. Hontalanság

A Magyar Helsinki Bizottság 2006 óta a hontalanok jogainak egyik fő szószólója Európában. Első lépésként egy regionális, négy országra (Magyarország, Lengyelország, Szlovákia és Szlovénia) kiterjedő, addig példa nélküli összehasonlító kutatást végzett a hontalanok jogi helyzetéről. A kutatás elsősorban a hontalanság meghatározására irányuló eljárásokra (illetve azok hiányára), a hontalanoknak biztosított státusz főbb jellemzőire és a hosszú távú megoldásokra (az új állampolgárság megszerzésének lehetőségére) koncentrált.

A Helsinki Bizottság rendszeresen képez különböző országokból származó kormányzati és civil szakembereket a hontalanok védelmével kapcsolatban. Az Európai Menekültügyi Tanács által szervezett, éves páneurópai menedékjogi képzés keretében például egy teljes modult szenteltek a hontalanságnak; a képzést a Helsinki Bizottság munkatársa tartotta Madridban 2009 márciusában.

2009-ben a Helsinki Bizottság különböző civil szervezetek (Open Society Justice Initiative, Equal Rights Trust, Comisión Española de Ayuda al Refugiado), az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság hontalansággal foglalkozó szervezeti egysége és elméleti szakemberek számára teremtett kereteket az együttműködésre a hontalansággal kapcsolatos projektek megvalósítása érdekében. 2009 folyamán mind kormányzati szervek, mind civil szervezetek többször fordultak tanácsért a Helsinki Bizottsághoz hontalansággal kapcsolatos ügyekben (például a hontalansággal kapcsolatos jogszabályok megalkotása során).

2.5.2. Sérülékeny menedékkérők fogvatartása az Európai Unióban (DEVAS)

A sérülékeny menedékkérők fogvatartásával kapcsolatban számos aggodalom fogalmazódik meg jelenleg Európában, egyrészt mivel ezek a személyek a tapasztalatok szerint sokkal inkább ki vannak téve a sérelmes bánásmód veszélyének, másrészt mert a tagállamok egyre nagyobb számban tartanak fogva menedékkérőket. A fogvatartott nőket például gyakran fenyegetheti a fizikai vagy nemi erőszak veszélye a férfi fogvatartottak vagy az örök részéről. A nők, például a terhesség alatt, különleges ellátásra és figyelemre szorulnak. A súlyos egészségügyi problémákkal küzdő menedékkérők esetében gyakran szükség van szakszerű, rendszeres vagy folyamatos egészségügyi kontrollra és ellátásra.

A Magyar Helsinki Bizottság a Jezsuita Menekültsegítő Szolgálat partnereként részt vesz a „Sérülékeny menedékkérők fogvatartása az Európai Unióban” elnevezésű projektben (DEVAS, <http://www.jrseurope.org/DEVAS/intro.htm>), amelynek célja, hogy 23 EU-tagállamban – így Magyarországon is – vizsgálja a sérülékeny menedékkérők fogvatartásával kapcsolatos gyakorlatot és a fogvatartási körülményeket. A projekt 2008 végétől 2010-ig tart, megvalósulását a Nemzetközi Menekültügyi Alap Közösségi Allokációja támogatja.

A DEVAS projekt eredményeként megjelent több mint 400-oldalas jelentés a kutatásban részt vett 23 EU-tagállamról szóló országjelentést és egy összefoglaló jelentést tartalmaz. A jelentés igazolja, hogy a fogvatartás önmagában romboló és káros hatással bír, és azok is sérülékennyé válnak őrizetben, akik előtte egészséges felnőttek voltak.

2.5.3. A menekültek áttelepítésének elősegítése Európában (ASPIRE)

Az ideiglenesen védelmet biztosító országból egy másik befogadó országba való áttelepülés (resettlement) a menekültek számára elérhető „tartós megoldások” egyike. Évről évre egyre több európai ország vállalja bizonyos számú menekült szervezett áttelepítését egy-egy konfliktusövezetből vagy egy olyan befogadó országból, ahol tartós védelmük nem biztosított. A Magyar Helsinki Bizottság igyekszik népszerűsíteni az áttelepülést a hazai szakmai körökben, sürgetve, hogy Magyarország a gyakorlatban is használja ki a 2007-ben elfogadott menedékjogi törvény által szabott áttelepítési kvótát.

A jelenleg a Helsinki Bizottság részvételével is folyó, a Churches’ Commission for Migrants in Europe által koordinált „ASPIRE” (Assessing and Strengthening Participation in Refugee Resettlement to Europe) projekt célja, hogy számos EU-tagállamot rábírjon arra, hogy formálisan is kötelezze el magát az áttelepülés támogatása mellett, továbbá hogy felmérje a közös európai koordináció hasznosságát ezen a területen. Ennek elérése érdekében 2008 és 2010 között a projektben részt vevő szervezetek kutatják és összevetik a már létező példaértékű gyakorlatokat, találkozókat szerveznek, melyek célja az érintettek közötti kommunikáció elősegítése, illetve folyamatosan információt gyűjtenek és szolgáltatnak az áttelepüléssel kapcsolatban a nyilvánosság számára is.

2.5.4. A „dublini rendszer” reformjának szorgalmazása

Az ún. dublini rendszert (amely az Európai Unió Tanácsának 343/2003/EK rendeletén, az ún. „Dublin II” rendeleten alapul) az EU-tagállamok azért hozták létre, hogy csökkentsék a menedéjjoggal való visszaélés lehetőségét, és javítsák a menekültügyi döntéshozatal hatékonyságát azáltal, hogy biztosítják: egy menedékkérelme ügyében csak egy ország jár el az Európai Unión belül. A dublini rendszert születése óta számos súlyos kritika érte a hatékonyság hiánya és működéskének embertelen következményei miatt, továbbá azért, mert megnehezíti a védelemhez való hozzáférést Európában.

A Magyar Helsinki Bizottság 2008 őszétől 2010 tavaszáig vesz részt a „Dubliners” elnevezésű nemzetközi projektben, melynek célja a dublini rendszer hiányosságainak feltárása, valamint a problémákra reagáló, a dublini rendszer fejlesztését célzó reális megoldási javaslatok kidolgozása. A projekt során az abban részt vevő szervezetek a Dublin II rendeletet alkalmazó tisztviselőkkel és számos érintett menedékkérővel is interjút készítenek, továbbá nemzetközi találkozókra vitatják meg az összehasonlító kutatás eredményeit. A projektet az Olasz Menekülttanács (Consiglio Italiano per i Rifugiati) koordinálja, megvalósulását az Európai Menekültügyi Alap Közösségi Allokációja támogatja. A Helsinki Bizottság a projekt keretében 2009 júniusában nemzetközi találkozó szervezett Budapesten.

2.5.5. European Asylum Curriculum (EAC)

A Magyar Helsinki Bizottság az Európai Menekültügyi Tanács (ECRE) delegáltjaként továbbra is képviseli az európai civil szervezeteket a Svéd Bevándorlási Hivatal (Migrationsverket) által vezetett „European Asylum Curriculum” projektben. A projekt célja egy közös európai oktatási anyag létrehozása a menedékjog területén dolgozó állami tisztviselők számára. Az oktatási anyag tartalmának és metodológiájának kialakításában való részvétel fontos lobbitevékenység. 2009 folyamán a Helsinki Bizottság több ajánlást és módosítási javaslatot tett a projektvezetők felé. E javaslatok nagy részét elfogadták, és a Helsinki Bizottság munkáját a programban részt vevő állami hatóságok is elismerték.

A projektről bővebben: http://www.qdisc.org/uploads/tx_qdiscdb/final_curriculum_EAC.pdf

3. A joghoz való hozzájutás

3.1. A hatékony védelemhez való jog és a kirendelt védői rendszer reformja

A hatékony jogi segítségnyújtás hiánya különösen hátrányosan érinti az előzetes letartóztatásukat töltő, rászorult terhelteket, és a büntetőügyek terhelteit általában. Mind a nemzetközi normák, mind a magyar jogszabályok biztosítják a tisztességes eljáráshoz és a hatékony védelemhez való jogot azok vonatkozásában is, akik nem engedhetik meg maguknak, hogy védőt hatalmazzanak meg, állami kötelezettséggé téve az ingyenes és hatékony védelemhez való egyenlő hozzáférés biztosítását a rászoruló terheltek számára. Az Emberi Jogok Európai Bírósága számos döntésében megállapította, hogy az állam nem tesz eleget az Emberi Jogok Európai Egyezményében foglalt kötelezettségeinek pusztán azzal, hogy a rászoruló terheltek számára biztosítja a védő hivatalbóli kirendelését, mivel a védelemnek egyszersmind hatékonynak is kell lennie (lásd pl.: Artico kontra Olszország). A magyarországi gyakorlati tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a kirendelt védők tevékenysége rosszabb színvonalú, mint a meghatalmazott védőké: sokszor nem jelennek meg az eljárási cselekményeken a nyomozati szakban, alacsony színvonalon végzik a munkájukat az eljárás folyamán, emellett a terheltek nem bíznak az eljáró hatóság által kirendelt védőjükben. Az Országos Rendőr-főkapitányság 2006-os országos vizsgálata azt mutatta, hogy a kirendelt védők kevesebb mint 50 százaléka vett részt védence első kihallgatásán, és egyes megyékben ez az arány 10 százalék alatt volt. Amint arra más empirikus kutatások, így a Magyar Helsinki Bizottság 2007-ben lezárult Büntetőjogi Segítségnyújtási Programja rámutattak, a viszonylag alacsony díjazás mellett ennek oka az állam vagy az ügyvédi kamarák általi minőségbiztosítás teljes hiánya. A Büntetőjogi Segítségnyújtási Program egyik tanulsága az volt, hogy szükség van egy, a védői munka minőségének értékelésére szolgáló kritériumrendszer kidolgozására.

A fenti tapasztalatok és információk birtokában 2008 végén a Magyar Helsinki Bizottság a védői munka színvonalának, minőségének vizsgálatát célzó kutatásba kezdett. A program keretében 2009 elejéig a Helsinki Bizottság munkatársai 150 lezárt büntetőügy aktáit elemezték hét megyei bíróságon és a Fővárosi Bíróságon egy 168 kérdésből álló kérdőív segítségével, amelyet egy ad hoc, a Magyar Ügyvédi Kamara elnökéből, a Magyar Helsinki Bizottság társelnökéből, egy büntetőbíróból és három egyetemi oktatóból álló szakértői csoport állított össze. A kutatás eredménye kettős volt: egyrészt bebizonyosodott, hogy a kidolgozott kérdőív alkalmas a védői munka minőségének vizsgálatára, másrészt alátámasztotta, hogy a Helsinki Bizottság által korábban feltárt strukturális hiányosságokból adódó problémák valóban fennállnak a kirendelt védői rendszer tekintetében.

A kutatás kiváló alkalmat nyújtott arra, hogy a Helsinki Bizottság megtegye az első lépést a védői munka színvonalának vizsgálatára és értékelésére szolgáló módszer kidolgozásának irányába. A Helsinki Bizottság munkatársai egy kutatási jelentésben foglalták össze a főbb eredményeket és megállapításokat, annak érdekében, hogy azokat az érintett döntéshozók is megismerhessék. 2009. április 16-17-én a Helsinki Bizottság a Budapesti Ügyvédi Kamarával együttműködve kétnapos szakmai konferenciát tartott, amelynek célja a kutatási eredmények, az adatokból levonható következtetések, és a „Hatékony védelemhez való jog és a joghoz való hozzájutás az Európai Unióban” projekt keretében született, Magyarországról szóló országjelentés (lásd: 3.2. pont) megvitatása volt. A konferencián elméleti szakemberek, jogalkalmazók, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, a

Fővárosi Bíróság, a Magyar Ügyvédi Kamara és a megyei ügyvédi kamarák, az Alkotmánybíróság és az Országos Rendőr-főkapitányság képviselői vettek részt. A konferencián elhangzottakat, az országjelentést és a kutatás tapasztalatait összegzi „A gyanú árnyékában: Kritikai elemzés a hatékony védelemhez való jog érvényesüléséről” című tanulmány.²¹

A fenti tevékenységek megvalósulását a Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe és az Open Society Justice Initiative támogatta.

Kádár András kristóf, a Magyar Helsinki Bizottság társelnöke meghívást kapott a Büntető Védől Első Országos Találkozójára, amelyet a Magyar Ügyvédi Kamara. A 2009. június 19-i rendezvényen a társelnök ismertette a kirendelt védők tevékenységének színvonalára vonatkozó kutatási eredményeket.

3.2. Hatékony védelemhez való jog és a joghoz való hozzájutás az Európai Unióban

A Magyar Helsinki Bizottság részt vesz a „Hatékony védelemhez való jog és a joghoz való hozzájutás az Európai Unióban” elnevezésű nemzetközi kutatási projektben. A program négy intézmény (JUSTICE, Maastricht University, Open Society Justice Initiative, University of West England) közös kezdeményezése, megvalósulását az Európai Bizottság és az Open Society Justice Initiative támogatja.

A projekt átfogó célja, hogy hozzájáruljon a rászoruló terheltek hatékony védelemhez való jogának érvényesüléséhez, az emberi jogok és a jogállamiság tiszteletben tartásához a büntetőeljárás során. A kutatás kilenc európai országban vizsgálja a rászoruló terheltek hatékony védelemhez való jogának érvényesülését a gyakorlatban, különös tekintettel az olyan eljárási jogokkal kapcsolatos jogi és gyakorlati megoldásokra, mint a tájékoztatáshoz való jog, a fegyveregyenlőség elve, a védelemhez való jog, vagy az anyanyelv használatához való jog. A projekt további célja egy olyan, egyszerűen kezelhető kritériumrendszer kialakítása, amelynek segítségével a hatékony védelemhez való jog érvényesülése további jogrendszerek vonatkozásában is értékelhető.

A program keretében készült el a hatékony védelemhez való jog teljes körű érvényesülését megghiúsító jogszabályi hiányosságokra és gyakorlati problémákra rámutató, Magyarországról szóló országjelentés. Annak érdekében, hogy a jelentés a magyar döntéshozókhöz is eljusson, a magyarra lefordított anyagot 2009 áprilisában a Budapesti Ügyvédi Kamarával közösen rendezett konferencián mutattuk be az elméleti és gyakorlati szakembereknek (lásd: 3.1. pont).

A konferencián tett észrevételeket, javaslatokat, valamint a 3.1. pont alatt bemutatott kutatásról készült beszámoló főbb megállapításait beépítettük az országjelentés szövegébe. „A gyanú árnyékában: Kritikai elemzés a hatékony védelemhez való jog érvényesüléséről” című tanulmányt nyomtatott formában számos szakértőhöz, döntéshozóhoz, jogalkalmazóhoz juttattuk el.

Az országjelentés fordítását, a konferencia megrendezését és az összegző tanulmány kiadását az Open Society Justice Initiative támogatta.

²¹ Lásd: <http://helsinki.hu/dokumentum/A-gyanu-arnyekaban-final.pdf>

3.3. Hozzáférés a kirendelt védőkre vonatkozó közérdekű adatokhoz

A Magyar Helsinki Bizottság 2008 júniusában közérdekű adatkéréssel fordult a budapesti rendőrkapitányságokhoz, adatokat kérve tőlük az illetékességi területükön a hatáskörükbe tartozó ügyekben 2007-ben kirendelt védők nevérl, illetve egyes ügyvédekre lebontva a kirendelések számáról. Ugyan csupán 6 kapitányság közölte a kért adatokat (7 rendőr-kapitányság megtagadta az adatok közlését, 12 pedig nem válaszolt az adatkérésre), azok alátámasztották a Helsinki Bizottság korábbi tapasztalatain alapuló feltételezést, miszerint a rendőrkapitányságok az esetek igen nagy részében ugyanazokat a védőket rendelik ki. Hogy pontosabb adatokkal rendelkezzen a budapesti rendőrkapitányságok kirendelési gyakorlatáról, a Helsinki Bizottság a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény alapján közérdekű adatok kiadása iránti pert indított azok ellen a rendőrkapitányságok ellen, amelyek nem közölték a kért adatokat. Az elsőfokú ítélet 2009 januárjában született meg, és kötelezte a rendőrséget a közérdekű adatok kiadására. A rendőrség fellebbezett a döntés ellen, azzal érvelve, hogy a kért adatok kigyűjtése aránytalan munkaterhet jelentene. A másodfokú bíróság 2009. június 23-án hozott döntésében eljárási hibák miatt megsemmisítette az elsőfokú ítéletet és új eljárásra kötelezte az elsőfokú bíróságot. A megismételt elsőfokú eljárásban 2010. január 19-én hozott döntésében a Pesti Központi Kerületi Bíróság kimondta, hogy a Budapesti Rendőr-főkapitányságnak és a tizenhat érintett budapesti kerületi rendőrkapitányságnak közölnie kell a kért közérdekű adatokat. Mivel a rendőrkapitányságok eredetileg azzal érveltek, hogy a kért adatokat az Országos Rendőr-főkapitányság kezeli, a Helsinki Bizottság az Országos Rendőr-főkapitányság ellen is megindította a közérdekű adatok kiadása iránti pert. Ez utóbbi ügyben a Fővárosi Bíróság 2010. január 11-én hozott ítéletet, és kötelezte az Országos Rendőr-főkapitányságot a szóban forgó közérdekű adatok kiadására.

Mindeközben a Helsinki Bizottság új projektet indított, „Lépések egy átlátható kirendelt védői rendszer felé” címmel. A projekt célja a kirendelt védői rendszer működésére vonatkozó adatgyűjtés mellett a kirendelt védői rendszer reformjának, a visszaélésekre való lehetőségek csökkentésének ösztönzése. A program részeként a Helsinki Bizottság hét magyarországi régió összesen 28 helyi rendőrkapitányságtól és megyei rendőr-főkapitányságtól kért adatot a 2008-as kirendelések vonatkozásában, hogy demonstrálja: elterjedt gyakorlat, hogy a kirendeléseket aránytalanul osztják meg a kirendelhető védők között, veszélyeztetve ezzel a terheltek hatékony védelemhez való jogának érvényesülését. Tizenhét rendőrkapitányság perindítás nélkül eleget tett az adatkérésnek, három további rendőrkapitányság a perindítás után közölte a kért adatokat. Az adatközlést megtagadó kapitányságok ellen a Helsinki Bizottság közérdekű adatok kiadása iránti pert indított. Az eljárás négy rendőrkapitányság vonatkozásában még folyamatban van. Eddig az eljáró bíróságok mindegyike a Helsinki Bizottság javára döntött, kivéve a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságot, amely elutasította a Helsinki Bizottság keresetét, arra hivatkozva, hogy a kirendelt védők neve nem közérdekből nyilvános adat. Mivel a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság döntése ellentétes egy másik megyei bíróság másodfokú határozatával, a Helsinki Bizottság a Legfelsőbb Bírósághoz fordult.²²

Az adatkérést követően a Bács-Kiskun megyei rendőrfőkapitány saját kezdeményezésére vizsgálatot indított a megyei rendőr-főkapitányság illetékességi területén működő rendőrkapitányságok kirendelési gyakorlatának áttekintése céljából. A vizsgálat eredménye sommásan: „egyes ügyvédek személye preferált, a kirendelési gyakorlat eltorzult, aránytalan képet mutat”. A Helsinki Bizottságnak is megküldött intézkedésében a főkapitány felhívta a főkapitányság alárendeltségébe tartozó helyi kapitányságok vezetőit, hogy vizsgálják felül a védőkirendelések helyi gyakorlatát, és – a védelemhez való jog tényleges biztosítása céljából – tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az ügyek elosztása arányosabb legyen.

A projekt keretében a Magyar Helsinki Bizottság a megyei ügyvédi kamarákkal és a kijelölt rendőrkapitányságokkal együttműködve kísérleti jelleggel módosítja a kirendelési gyakorlatot három rendőri szervnél (pl. oly módon, hogy a program keretében elkészítendő szoftver segítségével véletlenszerűen kiválasztott ügyvédek rendel ki a hatóság). A kirendelt védők tevékenységét iratelemzés és a már korábban használt kérdőíves módszer segítségével értékeljük. A program tapasztalatait összefoglaló tanulmányt és az annak alapján készített, a kirendelt védői rendszer reformját célzó törvénymódosítási javaslatot konferencia keretében mutatjuk majd be az érintett

²² A felülvizsgálati kérelmet lásd: http://helsinki.hu/dokumentum/Felulvizsgalati_kerelem_201_04_26_1.pdf

szakembereknek.

A Budapesti Rendőr-főkapitányság és a Budapesti Ügyvédi Kamara már kifejezték részvételi szándékukat a program elemeinek megvalósításában. A Budapesti Rendőr-főkapitányság a Budapest X. Kerületi Rendőrkapitányságot, míg az Országos Rendőr-főkapitányság a Szombathelyi és a Szarvasi Rendőrkapitányságot jelölte ki a projekt helyszínéül.

A projekt időtartama két év, megvalósulását a Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe támogatja.

4. Az egyenlő bánásmód érvényesülésének előmozdítása

4.1. Antidiszkriminációs képzéssorozat rendőrök és a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói számára

A program célja az volt, hogy csökkentse a rendőri rasszizmust és hozzájáruljon a tolerancián alapuló rendőrségi intézményi kultúra megvalósulásához. Ennek érdekében a Magyar Helsinki Bizottság három magyarországi régióban szervezett antidiszkriminációs tréningorozatot rendőrtisztek számára, emellett antidiszkriminációs képzésen vettek részt a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói is.

Kétnapos képzést tartottunk rendőröknek Záhonyban (2009. május 12-13.), Siklóson (2009. május 26-27) és Budapesten (2009. június 3-4.). A Rendőrtiszti Főiskola hallgatóinak a képzést Budapesten tartottuk, 2009. március 30-án és április 6-án.

A képzések során a rendőrök előadások és workshopok keretében ismerkedhettek meg a hazai és nemzetközi antidiszkriminációs szabályozással, és nagy hangsúlyt kapott a tréningek folyamán az, hogy résztvevők érzékenyvé váljanak a kiszolgáltatott helyzetben lévő társadalmi csoportok problémái iránt. A programban közreműködő szakemberek tapasztalatai szerint a rendőri állomány körében erősek az előítéletek. A tapasztalatok fényében határozott álláspontunk, hogy az antidiszkriminációs tematika csak egy hosszabb képzési folyamat végén kerülhet bele a képzési anyagba, ehelyett elsődlegesen a konfliktuskezelés, az általános demokratikus alapértékek megismertetése kell, hogy hangsúlyt kapjon a rendőrök képzése során.

A projekt az Országos Rendőr-főkapitánysággal és a Rendőrtiszti Főiskolával együttműködésben valósult meg. A program támogatója anonim kíván maradni.

4.2. Antidiszkriminációs jogklinika

2008 decemberében a Magyar Helsinki Bizottság antidiszkriminációs jogklinikát hozott létre két hazai egyetemen, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán és a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán. A jogklinika program gyakorlatorientált képzési forma, amelynek keretei között a hallgatók egy adott jogterületen – jelen esetben az antidiszkriminációs jog területén – az elméleti alapok elsajátítása mellett gyakorlati jogi munkát is végeznek, azaz – ügyvédek szakmai felügyelete mellett – valódi jogeseteket megoldva tényleges jogi segítséget nyújtanak rászoruló ügyfeleknek.

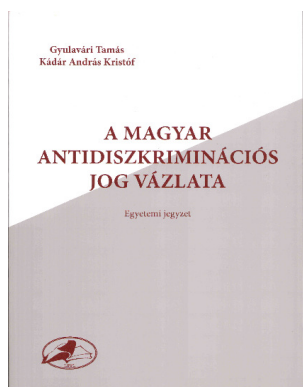
2009-ben több mint 50 hallgató vett részt a programban, melynek keretében 18 esetben fordultunk az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz, bírósághoz, az Alkotmánybírósághoz és nemzetközi fórumokhoz.

Többek között az alábbi ügyekben működtünk közre:

- Egy panaszos menekültstátusza miatt nem kapott bankkölcsönt.
- Beadvánnyal fordultunk a Fogyatékosokkal Élő Személyek Jogainak Bizottságához két vak panaszos ügyében, akik nem tudják használni egy bank készpénzkiadó automatáit (lásd: 6.4. pont).
- Egy terhes asszony ügyében, akinek munkaviszonyát terhessége miatt, jogellenesen szüntette meg munkáltatója, a munkaügyi bírósághoz fordultunk.
- Személyiségi jogi pert indítottunk egy vak fiatalember ügyében, akit segítő kutyájával nem engedtek be egy budapesti élelmiszerboltba. 2010. március 18-án a bíróság első fokon

megállapította, hogy megsértették a felperes személyiségi jogait, és az élelmiszerboltot 500 000 forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezte, valamint kötelezte, hogy magánlevélben kérjen bocsánatot a felperestől.

- Közérdekű igényérvényesítés keretében az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordultunk a kiskunlacházi polgármester kijelentései miatt. A polgármester egy gyilkosság kapcsán (amellyel jelenleg egy nem roma fiatal embert gyanúsítanak) egy demonstráción – egyebek mellett – azt mondta: „Kiskunlacházán nincs helye az erőszaknak, nincs helye a bűnözőknek, Kiskunlacházán elég volt a romaerőszakból!” Ezzel arra utalt, hogy a lány gyilkosait a helyi romák között kell keresni. A Helsinki Bizottság ügyvédje szerint a polgármester kijelentései megvalósították az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényben szereplő zaklatás tényállását. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság – egyetértve a Helsinki Bizottság ügyvédjének érveivel – megállapította a jogsértést, megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását és elrendelt határozatának nyilvános közzétételét (lásd: 5. f) pont).

A program keretében oktatást segítő egyetemi tankönyv is készült „A magyar antidiszkriminációs jog vázlata” címmel, illetve antidiszkriminációs on-line szakkönyvtárat hoztunk létre: a legfontosabb, antidiszkriminációval kapcsolatos jogszabályok, tanulmányok elérhetőek a Helsinki Bizottság honlapján. A programot az Európai Unió és a Magyar Állam támogatta.

A jogklinika program első évének sikerén felbuzdulva a Helsinki Bizottság úgy döntött, 2010-ben is folytatja a programot, annak ellenére, hogy a folytatásra forrás nem áll rendelkezésünkre; így 2010 februárjában az ELTE-n újra meghirdettük a kurzust. Időközben az Amerikai Egyesült Államok Magyarországi Nagykövetsége pénzügyi támogatásban részesítette a programot, a költségek egy részét fedezve, három nagy magyarországi ügyvédi iroda (Nagy és Trócsányi Ügyvédi Iroda, Oppenheim Ügyvédi iroda, Szecskey Ügyvédi Iroda) pedig felajánlotta szakmai segítségét: pro bono alapon vállalják a jogklinika ügyfeleinek képviselőjét, valamint a diákok szakmai felügyeletét.

5. Jogi segítségnyújtás az emberi jogi jogsértések áldozatainak

Az emberi jogi jogsértések áldozatainak való ingyenes jogi segítségnyújtás a Magyar Helsinki Bizottság egyik legalapvetőbb állandó tevékenysége. Az ügyek stratégiai jelentőséggel is bírnak, hiszen rávilágítanak a jogszabályi hiányosságokra vagy a joggyakorlat problémáira.

Az elmúlt évtizedben a Magyar Helsinki Bizottság munkatársai a következő területeken nyújtottak jogi segítséget:

- külföldi állampolgár magyarországi tartózkodása (vízum, tartózkodási engedély, kiutasítás, kitoloncolás, családregyesítés),
- menedékjog (menekültstátusz megadása vagy visszavonása, kiegészítő vagy más védelemben részesítés),
- büntetőeljárások a következő bűncselekmények kapcsán: jogellenes fogvatartás, kényszervallatás, bántalmazás hivatalos eljárásban (és az ehhez esetlegesen kapcsolódó hivatalos személy elleni erőszak),
- panaszeljárások és polgári kártérítési perek jogellenes rendőri intézkedések miatt,
- eljárások büntetés-végrehajtási intézetben vagy rendőrségi fogdán végrehajtott fogvatartással kapcsolatban.

A Magyar Helsinki Bizottsághoz fordulóknak elsőként az Emberi Jogi Tanácsadó Program jogi előadójától kapnak ingyenes jogi segítséget, aki továbbítja az ügyeket a Helsinki Bizottság ügyvédeknek,

amennyiben az szükséges. A Helsinki Bizottság három ügyvéddel, Fazekas Tamással, Gyöző Gáborral és Pohárnok Barbarával szerződött ezen ügyek ellátására 2009-ben.

2009-ben összesen 437 ügyfél részesült jogi segítségben a Helsinki Bizottság Emberi Jogi Tanácsadó Programja keretében, az alábbi megoszlásban:

- 55 menekültügy,
- 12 ügy külföldi állampolgár magyarországi tartózkodásával kapcsolatban (vízum, tartózkodási engedély),
- 69 fogvatartási körülményekkel kapcsolatos ügy,
- 116 rendőri intézkedés elleni panasz,
- 19 megkeresés az Emberi Jogok Európai Bírósága előtti eljárás kapcsán,
- 9 diszkriminációs ügy,
- 84 megkeresés lezárt vagy folyamatban levő büntetőeljárással kapcsolatban,
- 117 egyéb ügy.

Az alábbiakban néhány kiemelt jelentőségű ügy összefoglalása olvasható.

a) 2009. június 13-án iskolai ballagási ünnepséget tartottak egy Borsod-Abaúj-Zemplén megyei településen. A ballagás után néhány családnál összejövetelt tartottak, és az egyik családhoz hívatlanul érkezett vendég miatt két család összeverekedett. Az egyik család tagjai kihívták a rendőrséget. A kikerkező rendőrautót a másik család tagjai megtámadták. Mindezek után hozzávetőlegesen negyven rendőr érkezett a helyszínre, és bántalmazni kezdték az ott tartózkodókat, tekintet nélkül arra, hogy azok erőszakosan léptek-e fel vagy sem. A tanúk szerint a rendőrök lakásokba is behatoltak, és olyan személyeket is előállítottak, akik egyáltalán nem vettek részt az ünnepségen sem. Végül összesen 28 személyt állítottak elő, köztük fiatalokakat valamint egy mozgáskorlátozott személyt is, és a tiszaujvárosi rendőrkapitányságra vitték őket.

A tiszaujvárosi rendőrkapitányságon az előállítottak állításuk szerint megalázó bánásmódban részesültek: a rendőrök a rendőrkapitányság lépcsőjére ültették, leköpték és levizelték őket, és megszegyenyítették azokat, akik engedélyt kértek arra, hogy elvégezzék szükségüket. Később az érintetteket Miskolcra, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe szállították. Az egyik előállított olyan súlyos sérüléseket szenvedett a bántalmazás során, hogy a büntetés-végrehajtási intézet megtagadta a befogadását, és kórházba szállították. A helyi kisebbségi önkormányzati képviselők panasszal fordultak a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosához, és 21 érintett feljelentést tett az ügyészségen a rendőrök ellen bántalmazás hivatalos eljárásban büntette miatt. A Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje, Fazekas Tamás a bántalmazottak közül L. Gy. képviseletét látja el, azét a fogvatartottét, akit olyan súlyosan bántalmaztak a rendőrök, hogy sérülései miatt a büntetés-végrehajtási intézet megtagadta a befogadását.

b) Közel két hetet töltött a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben egy orvosi iratok szerint súlyos szívbeteg, 83 éves hölgy, akinek előzetes letartóztatását a távollétében rendelte el a Tatabányai Városi Bíróság egy több mint nyolc éve folyó büntetőeljárásban. A kényszerintézkedés elrendelésére annak ellenére került sor, hogy összhangban az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatával és a nemzetközi egyezményekkel, a Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága 10/2007. (III. 7.) AB határozatával alkotmányellenesnek nyilvánította és azonnali hatállyal megsemmisítette a büntetőeljárás törvény azon részét, mely a vádlott távollétében lehetőséget adott az előzetes letartóztatásra.

A kórházból a büntetés-végrehajtási intézetbe szállított hölgy előzetes letartóztatását tehát eleve el sem lehetett volna a távollétében rendelni, így fogvatartása jogsértő volt. Az előzetes letartóztatás elrendelése ellen bejelentett fellebbezést a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság elutasította. 2009. április 17-én a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje ismételt indítványozta az előzetes letartóztatás megszüntetését. Az április 17-i tárgyaláson a Tatabányai Városi Bíróság megszüntette a hölgy előzetes letartóztatását, azonban az ügyészség fellebbezett a döntés ellen. A hölgy az előzetes letartóztatás elrendelésének körülményeivel kapcsolatban a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult. A strasbourgi eljárásban Fazekas Tamás, a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje látja el a hölgy képviseletét.

c) A Fővárosi Bíróság 2009. június 8-án jogerősen menekültként ismerte el a Magyar Helsinki Bizottság tibeti ügyfelét. A menedékkérő ügyében a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) korábban mindössze a Kínába történő visszaküldés tilalmának fennállását állapította meg, azaz befogadottként ismerte el. A tibeti menedékkérőt a bírósági felülvizsgálat során Győző Gábor, a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje képviselte. A bíróság – elfogadva a jogi képviselő érvelését – kimondta, hogy a tibeti menedékkérőt politikai, illetve vallási meggyőződése miatt a menekültek jogállására vonatkozó 1951-es Genfi Egyezmény szerinti üldözés fenyegeti Kínában.

A per során a Külügyminisztérium Konzuli Főosztálya a BÁH megkeresésére arról számolt be, hogy a kínai államhatalom ellen tiltakozók komoly szankciókra számíthatnak a kínai hatóságok részéről. Az országinformációk alátámasztották a Helsinki Bizottság álláspontját: Kínában nincs véleménynyilvánítási és gyülekezési szabadság, a tiltakozókkal szemben gyakran alkalmazott módszer a megfigyelés és a titkos adatgyűjtés. „Így biztosra vehető, hogy a kínai hatóságok azokról a személyekről, akik külképviseletek előtt tüntetnek, adatot gyűjtenek, illetve az ilyen személyeket hazatérésük esetén jogsérelem érheti emiatt” – áll a Konzuli Főosztály tájékoztatásában. Kínában nem beszélhetünk továbbá szabad vallásgyakorlásról sem, és a kínai hatóságok különösen érzékenyek a Tibettel kapcsolatos kérdésekben, így „a dalai láma iránt tanúsított szimpátia miatt az üldöztetés valószínűsíthető”.

A Helsinki Bizottság további három tibeti menedékkérőnek nyújtott ingyenes jogi segítséget. A Fővárosi Bíróság egyiküknek megadta a menekültstátuszt, egy másik menedékkérő kiegészítő védelemben részesült. A harmadik tibeti menedékkérőt a BÁH ismerte el menekültként második menedékkérelme alapján, amelyben új tényekre derült fény az ügyével kapcsolatban.

d) A Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje 2009. július 10-én az Alkotmánybírósághoz fordult egy kormányrendeletnek a szomáliai menekültek jogait érintő rendelkezései megsemmisítését kérve. A szóban forgó kormányrendelet értelmében a Magyar Köztársaság nem ismeri el úti okmányként a szomáliai útleveleket. A jogszabályhely következménye, hogy a Magyarországon tartózkodó szomáliai menekültek családtagjai által benyújtott családdegysítési célú tartózkodási engedély iránti kérelmeket automatikusan elutasítják, mivel a hatályos jogszabályi rendelkezések alapján az ilyen kérelem teljesítéséhez az is szükséges, hogy a kérelmező érvényes úti okmánnyal rendelkezzen. A Helsinki Bizottság többször szembesült ezzel a problémával, ezért határozott úgy, hogy az Alkotmánybírósághoz fordul egy szomáliai házaspár ügyében, akiknek a családdegysítési célú tartózkodási engedély iránti kérelmét már elutasították, és a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata folyamatban van. Az alkotmánybírósági indítványban foglaltak szerint a kormányrendelet aránytalanul korlátozza a családi együttéléshez való jogot. A bíróság az Alkotmánybíróság döntéséig felfüggesztette az eljárást.

e) A Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje 2009. október 19-én közérdekű igényérvényesítés keretében az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordult a kiskunlacházi polgármester kijelentései miatt, aki egy bűncselekménnyel kapcsolatban (aminek elkövetésével jelenleg egy nem roma személyt gyanúsítanak) azt mondta egy demonstráción, hogy „Kiskunlacházán elég volt a romaerőszakból”, és más olyan kijelentéseket is tett, amelyek azt sugallták, hogy véleménye szerint a bűncselekmény elkövetői a roma kisebbséghez tartoznak.

A Helsinki Bizottság azért fordult az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz, mert álláspontja szerint a polgármester fenti kijelentései megvalósították az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény szerinti zaklatás tényállását: a polgármester rasszista kijelentései fokozták a településen kialakulófélben lévő romaellenességet, és félelmet keltettek a roma közösségben, nemcsak helyi, hanem országos szinten is. 2010. január 19-i határozatában az Egyenlő Bánásmód Hatóság megállapította, hogy a polgármester a település roma kisebbséghez tartozó lakosaival szemben a 2008. november 28-i demonstráción elmondott beszédével, valamint a magyarországi roma közösséggel szemben az önkormányzati lapban megjelent írásaival megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. A Hatóság megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását és elrendelt határozatának nyilvános közzétételét.²³ Az Egyenlő Bánásmód Hatóság megállapította: a tények és a dokumentumok alapján egyértelmű, hogy a polgármester ismerte a településen pattanásig feszült helyzetet és tudott az erőteljes romaellenes közhangulatról. A Hatóság

²³ Az Egyenlő Bánásmód Hatóság határozatát lásd: http://helsinki.hu/dokumentum/EBH_határozat.pdf

érvéleése szerint a polgármester kijelentései alkalmasak voltak arra, hogy a roma kisebbséghez tartozók körében félelmet keltsenek, és hozzájárultak a roma kisebbséghez tartozókkal szemben megszegényítő, ellenséges, támadó környezet kialakulásához. A határozat fontosságát növeli, hogy azt mutatja: az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvénynek a zaklatásról szóló rendelkezései eredményesen hívhatók fel olyan esetekben, amikor egy rasszista megnyilvánulás nem valósít meg bűncselekményt.

f) A Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje nyújtott jogi segítséget P. J.-nek, akit megakadályoztak abban, hogy megszakítsa nem kívánt terhességét. Miután P. J. megtudta, hogy terhes, felkeresett egy nőgyógyászt, és jelezte, hogy nem kívánt terhességét – súlyos válsághelyzetére tekintettel – meg kívánja szakítani, mivel nincs abban a helyzetben, hogy még egy gyereket fel tudjon nevelni, majd megtette az első szükséges adminisztratív lépéseket. Mivel P. J.-nek némi időre volt szüksége a terhesség-megszakítás elvégzéséhez szükséges összeg előteremtéséhez, ezért nem a jogszabály által lehetővé tett legrövidebb időn belül jelentkezett újra a családvédelmi szolgálatnál. Azonban mielőtt megszakíthatta volna terhességét, tiltott kéljélgés szabálysértése elkövetésének megalapozott gyanúja miatt előállították. Ezután a Gödöllői Városi Bíróság harminc nap elzárással sújtotta, amit azonnal foganatba vettek, és P. J.-t a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetbe szállították. P. J. a szabálysértési tárgyalás során tájékoztatta az eljáró bíróságot, hogy terhes, és terhességét meg kívánja szakítani, és ezt jelezte a büntetés-végrehajtási intézetben az orvosi vizsgálaton is. A büntetés-végrehajtási intézetben P. J. azt a tájékoztatást kapta, hogy kérelmet kell benyújtania az elzárás félbeszakítása iránt az illetékes bírósághoz.

Az elzárás félbeszakítása iránti kérelmet a Gödöllői Városi Bíróság elutasította, a tényállás felderítése nélkül, így anélkül, hogy P. J.-t személyesen meghallgatta volna. A bíróság álláspontja szerint P. J.-nek a terhesség megszakítására már azelőtt lehetősége lett volna, hogy az elzárás letöltését megkezdte, így kérelme nem volt megalapozott, és kizárólag arra szolgált, hogy az elzárás büntetés alól kivonja magát, és elkerülje az elzárás letöltését. Emellett a bíróság indokolásában úgy fogalmazott, hogy nem nyújt segítséget olyan „deviáns magatartás” végrehajtásához, mely a magzati élet kioltásához vezet, és „az általános erkölcsi felfogás szerint elítélendő”. Miután tájékoztatták a bíróság döntéséről, P. J. kezdeményezte, hogy „külső” nőgyógyászati szakrendelésen vizsgálják meg. Ezt követően azonban a családvédelmi szolgálat arról tájékoztatta P. J.-t, hogy tekintettel arra, hogy a terhessége meghaladja a 12. hetet, a terhesség-megszakítás a releváns jogszabályi rendelkezések alapján már nem végezhető el. Így P. J. nem végeztethette el a terhesség-megszakítást, és megszülte gyermekét.

A Magyar Helsinki Bizottság P. J.-t képviselő ügyvédje, Győző Gábor személyhez fűződő jogok megsértése miatt indított pert a városi bíróság működéséért felelősséggel tartozó megyei bíróság és a büntetés-végrehajtási intézet ellen. A Helsinki Bizottság ügyvédje annak megállapítását kérte a bíróságtól, hogy a Gödöllői Városi Bíróság közrehatott abban, hogy P. J. nem tudta nem kívánt terhességét megszakítani, és ezáltal megsértette P. J. alapvető jogait, így emberi méltóságát és önrendelkezéshez való jogát, és mind a határozat tartalma, mind az abban foglalt indokolatlanul sértő és megalázó tartalmú és hangnemű kifejezések jogsértést valósítottak meg. A büntetés-végrehajtási intézet vonatkozásában P. J. jogi képviselője azzal érvelt, hogy a büntetés-végrehajtási intézet saját hatáskörében is engedélyezhette volna az elzárás félbeszakítását, így az intézet is megsértette P. J. alapvető jogait. Az elsőfokú bíróság 700 000 Ft kártérítést ítélt meg, megállapítva, hogy a városi bíróság határozatának megfogalmazása sértette P. J. alapvető jogait. Az eljáró bíróság ugyanakkor elfogadta a büntetés-végrehajtási intézet azon állítását, mely szerint P. J. a Gödöllői Városi Bíróság döntése után meggondolta magát, és meg akarta tartani a magzatát, és úgy határozott, hogy a büntetés-végrehajtási intézett nem korlátozta P. J. alapvető jogait.

g) A Magyar Helsinki Bizottság társelnöke, Kádár András Kristóf képviselte a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága előtt Karsai László történészt és egyetemi professzort egy, a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatos ügyben.²⁴ 2004-ben heves közéleti vita folyt arról, hogy állítsanak-e szobrot Teleki Pál miniszterelnöknek, aki együttműködött a náci Németországgal, és hozzájárult egyes antiszemita jogszabályok megalkotásához. Karsai László egy cikket közölt a témában az Élet és Irodalom egyik számában, kritizálva a jobboldali sajtót, amiért pozitív színben tüntet fel a politikust és antiszemita kijelentéseket tesznek, és megemlítve, hogy T. B. ilyen sajtóorgánokban publikál

²⁴ Karsai v. Hungary (Application no. 5380/07, Judgment of 1 December 2009)

T. B. személyiségi jogi pert indított Karsai László ellen, mivel cikkének egyik bekezdése T. B. meglátása szerint rá is vonatkozatható volt, és tartalmazta a „zsidóznak” kifejezést, és ez T. B. szerint jó hírnevének megsértését jelentette. A Fővárosi Bíróság elutasította a felperes T. B. keresetét, rámutatva, hogy a kifogásolt kifejezés nem kifejezetten T. B.-re, hanem általánosságban a jobb- és szélsőjobboldali sajtóra vonatkozott. T. B. fellebbezése nyomán a másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla megváltoztatta az ítéletet, helyt adva T. B. keresetének. A Fővárosi Ítéltábla ítéletének indoklásában úgy foglalt állást, hogy a „zsidóznak” kifejezés a felperesre is vonatkozatható volt, és az alperes Karsai László ennek az állításnak a valóságtartalmát semmivel sem támasztotta alá. A Fővárosi Ítéltábla kötelezte az alperest, hogy saját költségén tegyen közzé helyreigazítást és fizesse meg a perköltséget. A Fővárosi Ítéltábla határozatát hatályában a Legfelsőbb Bíróság 2006 júniusában hozott döntésében fenntartotta.

Karsai László azért fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához, mert álláspontja szerint az ügyben eljáró bíróságok megsértették a római egyezmény 10. cikkében foglalt, szabad véleménynyilvánításhoz való jogát. Meglátása szerint a helyreigazítás közzétételére való kötelezés aránytalanul súlyos büntetést jelentett, mivel veszélyeztette történészi hitelességét. 2009. december 1-jén meghozott döntésében a strasbourgi bíróság kimondta: nem lát okot arra, hogy eltérjen a Fővárosi Ítéltábla és a Legfelsőbb Bíróság azon következtetésétől, hogy a kifogásolt állítás alkalmas volt a felperes jó hírnevének megsértésére, mivel a kifogásolt kifejezés közvetlenül T. B.-re is vonatkozatható volt. Ugyanakkor az Emberi Jogok Európai Bírósága – a magyar bíróságok álláspontjától eltérően – úgy találta, hogy a szóban forgó vita nem csupán egy tényállítás körül folyt. (A kifogásolt kifejezések pusztán tényállításként való értékelése leszűkítette volna a római egyezmény 10. cikke alapján járó védelmet.) Az érintett cikkben Karsai László úgy érvelt, hogy egy köztudottan antiszemita meggyőződésű politikus dicsőítése a szélsőjobboldali sajtóban zajló, Teleki rasszista politikájának súlyát kisebbitő folyamatban való részvételt jelentett.

A strasbourgi bíróság figyelembe vette, hogy Karsai László cikkét nagy közérdeklődésre számot tartó, Magyarország történelmének totalitárius epizódjait érintő vita során írta. Az Emberi Jogok Európai Bírósága ezért úgy határozott, hogy a cikk a demokratikus társadalomban betöltött szerepére tekintettel a sajtó esetében általában érvényes, magas szintű védelmet élvez. A strasbourgi bíróság figyelembe vette, hogy T. B. a vita részeként népszerű napilapokban, széles körben publikált cikkek szerzőjeként önként tette ki magát a nyilvános kritikának. Ebben a kontextusban viszont még a nyersen megfogalmazott, közvetlenül rá vonatkozó kritika is védelemben részesült volna a római egyezmény 10. cikke alapján, míg Karsai László csupán közvetlenül juttatta kifejezésre, hogy nem ért egyet T. B. álláspontjával.

Az alkalmazott szankció természetével és súlyával kapcsolatban az Emberi Jogok Európai Bírósága figyelembe vette, hogy a helyreigazítás közzétételére való kötelezés kihathatott Karsai László történészi hitelességére. A strasbourgi bíróság kimondta továbbá: a magyar bíróságok nem indokolták meg megfelelően, hogy egy nyilvános vita résztvevője jó hírnevének megóvása miért fontosabb, mint a kérelmező szabad véleménynyilvánításhoz való jogának érvényesülése és e szabadság előterbe helyezése egy közérdeklődésre számot tartó vitában. A strasbourgi bíróság mindezek alapján megállapította a római egyezmény 10. cikkének sérelmét, és 4000 euró jóvátételt ítelt meg a kérelmező számára.

6. Egyéb tevékenységek

6.1. Közreműködés a jogalkotásban

2009-ben a Magyar Helsinki Bizottság az alábbi jogszabályjavaslatokat és -tervezeteket véleményezte:

- A Büntető Törvénykönyv általános részének tervezete,²⁵ a Büntető Törvénykönyv módosítására irányuló törvényjavaslat és kormány-előterjesztés,²⁶ valamint a büntetőeljárásról szóló törvény módosítására irányuló kormány-előterjesztés²⁷ (május 12-én a Helsinki Bizottság

²⁵ http://helsinki.hu/dokumentum/MHB_velemeny_Btk_altalanos_resz_20090116.pdf

²⁶ http://helsinki.hu/dokumentum/MHB_velemeny_Btk_20090302.pdf,
http://helsinki.hu/dokumentum/MHB_velemeny_Btk_20090313.pdf,

²⁷ http://helsinki.hu/dokumentum/MHB_velemeny_Be_20090318.pdf

képviselője ismertette a szervezetnek a tervezett változtatásokkal kapcsolatos álláspontját az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottságának ülésén);

- Az új büntetés-végrehajtási kódex tervezete²⁸ (a Helsinki Bizottság észrevételeit 2009. november 9-én küldte meg az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumnak²⁹);
- A menekültügyi törvény és a polgári perrendtartásról szóló törvény módosítására irányuló javaslat (részletesen lásd: 2.1.2. pont);
- Az Európai Unió szabadság, biztonság és a jog érvényesülése térségében való együttműködés kormányzati stratégiájáról szóló előterjesztés;³⁰
- A menekültek vízumkötelezettségének eltörléséről szóló Európai Megállapodással kapcsolatos előterjesztés;
- A hontalanság csökkentéséről szóló 1961-es ENSZ Egyezményrel kapcsolatos előterjesztés.

6.2. Emberi jogi képzések

A Magyar Helsinki Bizottság 2009-ben is számos alkalommal tartott előadást a budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémián (International Law Enforcement Academy) Kelet-Közép-Európából és Közép-Ázsiából érkezett rendőröknek, és más rendészeti szervek munkatársainak.

Május 15-én a Helsinki Bizottság társelnöke 50 bírósági és ügyészségi fogalmazónak tartott előadást a kisebbségek helyzetéről az igazságszolgáltatásban.

A STEPSS program eredményeit a Közép-európai Egyetemen mutatta be a Helsinki Bizottság egyik munkatársa. Április 28-án a program koordinátora „Az etnikai profilalkotás és a rendőrség” címmel tartott előadást a Human Rights Initiative felkérésére, emellett a projekt eredményeit bemutattuk a Bard-CEU Summer Professional Internship program keretében is június 18-án.

A Helsinki Bizottság társelnöke előadást tartott a Közép-európai Egyetemen „Bántalmazás és diszkrimináció a rendészeti szervek gyakorlatában” címmel 2009. május 6-án és június 16-án.

6.3. A Helsinki Bizottság tevékenysége a romák magyarországi helyzetével kapcsolatban

a) 2009. január 30-án Pásztor Albert miskolci rendőrkapitány sajtótájékoztatót tartott a városban elszaporodó betörésekről. A sajtótájékoztatót követő interjúban azt mondta: „Azt nyugodtan kijelenthetjük, hogy a közterületi rablások elkövetői cigány emberek. Igazából Miskolcon legfeljebb pénzintézetet vagy benzinkutat rabol ki magyar, minden más rablás viszont az ő részük.” Hozzátette továbbá, hogy a rendőrség kötelessége, hogy tájékoztassa a lakosságot a romakérdésről, és hogy az etnikai konfliktusokat „nem azzal oldjuk meg, ha elhallgatjuk a mindenki által tudottan létező problémát”. Azt is mondta, hogy a „magyar lakosság” jobban teszi, ha kerül bizonyos szórakozóhelyeket, illetve egyes városrészeket, mert könnyen roma elkövetők áldozatává válhat. Kijelentette, hogy „a sok kis aranyos cigánygyerekből gyakran lesz durva és kegyetlen bűnelkövető”. Később az MTI-nek elmondta, hogy véleménye szerint fontolóra kellene venni a bűnelkövetők etnikai hovatartozásának rögzítését.

A Magyar Helsinki Bizottság, a Társaság a Szabadságjogokért, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda és az Eötvös Károly Intézet közös nyilatkozatban tiltakozott a rendőrkapitány kijelentései ellen 2009. február 3-án. A Helsinki Bizottság egyik munkatársa a Roma Polgárjogi Alapítvánnyal és szociológusokkal közösen tényfeltáró látogatást tett Miskolcon.

Médiamegjelenések:

http://helsinki.hu/Fogvatartas_es_rendvedelem/Hirek/htmls/481 (sajtóközlemény)

http://www.hirado.hu/Hirek/2009/01/30/19/Folhaborodtak_a_jogved_k.aspx

http://www.nol.hu/belfold/borszin_szerint_tartjak_nyilvan_a_bunozoket_miskolcon

http://www.mr1-kossuth.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=68300&Itemid=97

²⁸http://irm.gov.hu/velemenyzeheto_eloterjstzesek/cikk/2009_evi_torveny_a_buntetesek_az_intezkedesek_egye_s_kenyszerintezkedesek_es_az_elzaras_vegrehajtasarol_-tervezet.htm

²⁹http://www.helsinki.hu/dokumentum/Helsinki_%20Bizottsag_velemenye_a_bv_kodex_tervezeterol_2009_11_%2011.pdf

³⁰http://helsinki.hu/dokumentum/MHB_eszrevetelek_EU_FSJ_strategia_20090316.pdf

Az igazságügyi és rendészeti miniszter kezdeményezésére az országos rendőr-főkapitány azonnali vizsgálatot rendelt el a miskolci rendőrkapitány nyilatkozataival kapcsolatban, és Pásztor Albertet ideiglenesen elvezényelték. Ugyanakkor az összes parlamenti párt helyi és regionális szervezete kiállt a rendőrkapitány mellett, és szimpátiatüntetést szerveztek. A kapitányt végül – két nappal azután, hogy áthelyezését bejelentették – visszahelyezték hivatalába. Az igazságügyi és rendészeti miniszter a döntést jóváhagyta, annak ellenére, hogy Pásztor Albert kijelentéseit korábban elfogadhatatlannak minősítette. Elemzők szerint a döntés háttérében az áll, hogy sem a miniszter, sem a miniszterelnök nem kívánt a kormányzó párt helyi és regionális szervezeteivel összetűzésbe kerülni.

b) A Magyar Helsinki Bizottság, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda, az Eötvös Károly Intézet, a Társaság a Szabadságjogokért és a Roma Polgárjogi Alapítvány nyílt levélben fordult Sólyom László köztársasági elnökhöz 2009. február 25-én. A levélben a szervezetek annak a határozott álláspontjuknak adtak hangot, hogy a köztársasági elnök megszólalása a romák elleni támadássorozat kapcsán elkésett és csalódást keltő volt. A köztársasági elnök csak azután emelte fel a szavát, hogy egy roma asszony Kislétán meghalt, kislánya pedig súlyos sérüléseket szenvedett, nyilatkozata pedig kizárólag arra irányult, hogy felhívja a bűnüldöző szerveket az elkövetők azonosítására és a közvélemény tájékoztatására. A civil szervezetek álláspontja szerint Sólyom Lászlónak nyíltan el kellett volna ítélnie a rasszizmus minden fajtáját és világhosszá kellett volna tennie, hogy a romák ellen irányuló szóbeli és fizikai támadások elfogadhatatlanok.³¹

c) Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa, Szabó Máté 2009. április 2-án, a FigyelőNeten megjelent interjúban többek között kijelentette, létezik „etnikai alapon kategorizált bűnözés” – a „cigánybűnözés”, amely a megélhetési bűnözés sajátos formája. A cigánysággal összefüggésben „kollektivistá társadalmi, szinte törzsi csoportról” beszélt, amelyet szembeállított az individualizált magyar társadalommal. Kifejtette, hogy ennek a specifikus bűnözői profilnak a létezésére figyelmeztetni kell a magyar társadalom többségét, és önmagát a kisebbségi biztossal szemben többségi biztosként aposztrofálta, ami azt sugallta, hogy nem tekinti magát a kisebbségi csoporthoz tartozók ombudsmanjának.

A Magyar Helsinki Bizottság a Roma Polgárjogi Alapítvánnyal, az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvánnyal, az Európai Roma Jogok Központjával (European Roma Rights Center) és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodával közös közleményében ítélte el az ombudsman kijelentéseit, aki végül a közfelháborodás hatására visszavonta korábbi nyilatkozatát.

Médiamegjelenések:

http://helsinki.hu/Egyenlo_banasmod_szakkonyvtar/Hirek/htmls/653 (sajtóközlemény)

http://www.hirszerzo.hu/cikk.ciganybunozes_-

szabo_mate_kiverte_a_biztositekot_a_jogvedoknel.103513.html

http://index.hu/belfold/2009/04/03/a_civilek_szerint_szabo_mate_alkalmatlan

d) A Magyar Helsinki Bizottság társelnöke részt vett egy, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) által rendezett megbeszélésen 2009. június 25-én. A megbeszélésen a civil szervezetek megosztották tapasztalataikat az EBESZ képviselőivel a romák magyarországi helyzetével, a gyűlöletbeszéd és a rasszista bűncselekmények elterjedésével kapcsolatban. (A megbeszélés apropója az EBESZ magyarországi tényfeltáró látogatása volt, melynek keretében a szervezet a roma kisebbség magyarországi emberi jogi helyzetét vizsgálta.) A Helsinki Bizottság társelnöke felhívta a figyelmet a rasszista motivációjú bűncselekmények kezelésével kapcsolatos visszasságokra, így például a megfelelő nyomozási protokoll hiányára, a jogszabályi környezet hibáira, a rendőrök között széles körében elterjedt rasszista nézetek veszélyeire, a megfelelő statisztikai adatok hiányára.

e) 2009. június 23-án a Helsinki Bizottság, a Társaság a Szabadságjogokért, az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány, valamint a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda feljelentette P. T.-t, az ismert bloggert közösség elleni izgatás miatt. 2009. június 16-án P. T. a blogjában olyan kijelentéseket tett, amelyek kimerítik a közösség elleni izgatás tényállását. (Például: „Olyan légkört kell teremteni Magyarországon, ami a cigányok számára elviselhetetlen. El kell őket nyomni, ki kell szorítani a közéletből, a kultúrából, és mindenféle etnikai jellegű megnyilvánulásukat

³¹ A közös nyílt levél szövegét lásd: <http://helsinki.hu/dokumentum/nyiltlevel%2020090225.pdf>

kíméletlenül elfojtani. Meg kell roppantani a gerincüket.”) A civil szervezetek szerint a blogbejegyzés kétségkívül alkalmas az uszításra, különös tekintettel arra, hogy az elmúlt egy év során több olyan, halálos következménnyel járó bűncselekményt követettek el ismeretlen személyek roma állampolgárok sérelmére, melyek a nyomozó hatóság megítélése szerint is rasszista motivációjúak. Ebben a közegben a cigány kisebbség tagjai ellen tett erőszakos magatartásra történő uszítás különösen veszélyes a köznyugalomra és a társadalmi rendre, békére. A gyűlöletkeltésre és a társadalmi rend megzavarására való alkalmasság körében értékelendő tény, hogy a honlap széles körben ismert, sokan látogatják. Ezért a feljelentést tevő szervezetek azt kérték a rendőrségtől és az ügyészségtől, hogy indítsa meg a büntetőeljárást az uszító kijelentések miatt.

Médiamegjelenések:

http://helsinki.hu/Friss_anyagok/htmls/606 (sajtóközlemény)

<http://www.jogiforum.hu/hirek/21009>

http://hvg.hu/itthon/20090625_feljelentenes_tomcat.aspx

http://www.nol.hu/belfold/feljelentettek_a_ciganysag_ellen_uszito_bloggert

f) 2009 nyarán a Magyar Helsinki Bizottság számos alkalommal fejtette ki jogi álláspontját a Magyar Gárdát feloszlató bírósági döntés kapcsán.

2009. július 4-én a rendőrség feloszlattott egy tüntetést, melyen a Magyar Gárda tagjai és szimpatizánsai vettek részt. A Helsinki Bizottság közleményében kifejtette, hogy a rendőrség számos hibát követett el a tüntetés tudomásulvétele és megtiltása kapcsán. A Helsinki Bizottság álláspontja szerint a demonstrációt a rendőrség a hatályos jogszabályok értelmében nem tilthatta volna be, a gyülekezési törvény megfelelő módosítása pedig a jogalkotó feladata. A Helsinki Bizottság ugyanakkor rámutatott, hogy a július 4-re bejelentett, de megtiltott tüntetések bejelentői a tiltó határozatot nem támadták meg a bíróságon, holott erre lehetőségük lett volna. A mások jogait, szabadságát sértő tüntetést a rendőrség a gyülekezési törvény alapján köteles feloszlanni. Amennyiben pedig a jogszerű rendőri intézkedésnek – így a tömegoszlatásnak – a résztvevők nem engedelmességet, szabálysértést követnek el, így előállíthatók – hasonlóképpen azokhoz, akik rendőröket támadnak meg, s így megalapozottan gyanúsíthatók a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekményének elkövetésével. (A feloszlattott Magyar Gárda tagjai azután tartottak tüntetést, hogy a bíróság jogerős ítéletében kimondta, hogy a Gárda tevékenysége sérti mások jogait és szabadságát.) A Helsinki Bizottság mindazonáltal hangsúlyozta, hogy a jogalap megléte esetén is minden egyes esetben vizsgálni kell, hogy a konkrét intézkedések és kényszerítő eszközök alkalmazása megfelel-e a szükségesség és arányosság követelményének.³²

A Helsinki Bizottság a 2009. július 11-i tüntetéssel kapcsolatban is közleményt adott ki. A Jobbik bejelentette, hogy július 11-én demonstrációt tart a Szabadság téren, ahol újjáalakul a – korábban feloszlattott – Magyar Gárda Mozgalom. A rendőrség a rendezvényt nem oszlatta fel, holott az a Helsinki Bizottság álláspontja szerint kötelessége lett volna, hiszen a tüntetés (a fentiek értelmében) sértette mások jogait.³³

A Helsinki Bizottság kifejtette álláspontját az ún. „Új” Magyar Gárda Mozgalom által magánterületen, 2009. augusztus 22-én szervezett gárdistaavatás kapcsán is. A Helsinki Bizottság szerint a rendőrségnek meg kellett volna akadályoznia a rendezvényt, hiszen egyértelmű, hogy a „rég” és az „új” Magyar Gárda Mozgalom azonos, és aki a bíróság által feloszlattott társadalmi szervezet vezetésében vesz részt vagy tevékenységében közreműködik, a hatályos magyar jogszabályok szerint bűncselekményt, illetve szabálysértést követ el. A Helsinki Bizottság álláspontja szerint a rendőrséget intézkedési kötelezettség terhelte, függetlenül attól, hogy a gárdistaavatást nem közterületen tartották.³⁴

A Magyar Helsinki Bizottság a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodával közösen közzétette részletes jogi érveléssel alátámasztott álláspontját a Magyar Gárda egyenruhájának viseléséről.³⁵

³² A Magyar Helsinki Bizottság álláspontját lásd: http://helsinki.hu/Friss_anyagok/htmls/608, http://helsinki.hu/Friss_anyagok/htmls/611

³³ A Magyar Helsinki Bizottság álláspontját lásd: http://helsinki.hu/Friss_anyagok/htmls/609

³⁴ Lásd: http://helsinki.hu/Friss_anyagok/htmls/615

³⁵ Lásd: http://helsinki.hu/Friss_anyagok/htmls/622. A részletes jogi elemzést lásd: http://helsinki.hu/dokumentum/Helsinki_Bizottsag_elemzes_MagyarGarda.pdf

g) 2009. október 19-én a Helsinki Bizottság ügyvédje közérdekű igényérvényesítés keretében az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordult a kiskunlacházi polgármester rasszista kijelentései miatt (lásd bővebben: 4.2.).

Médiamegjelenések:

http://index.hu/belfold/2010/01/27/eltoltottak_a_ciganyellenes_beszedtol_a_kiskunlachazi_polgarmestert/?rnd=43

<http://www.hirextra.hu/2010/01/27/megsertette-az-egyenlo-banasmodrol-szolo-torvenyt/>

http://nol.hu/belfold/torvenyserto_volt_a_kiskunlachazi_polgarmester_romaeroszakra_vonatkozo_kijelentese

<http://www.origo.hu/itthon/20100127-elmarasztalta-az-ebh-a-kiskunlachazi-polgarmestert.html>

http://hvg.hu/itthon/20100127_kiskunlachaza_repas_jozsef.aspx?s=hk

<http://www.jogiforum.hu/hirek/22444>

http://www.hirszerzo.hu/cikk.eleg_volt_a_roma_eroszakbol_-_egy_kijelentes_kovetkezmenyei.138382.html

6.4. Nemzetközi fórumok előtti tevékenységek

a) A Magyar Helsinki Bizottság javaslatokat fogalmazott meg az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága számára a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának végrehajtásáról szóló kormányjelentés kapcsán 2010 januárjában.³⁶

b) A Magyar Helsinki Bizottság az Európai Roma Jogok Központjával (European Roma Rights Centre) és az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvánnyal közösen nyújtotta be javaslatait az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának végrehajtásáról szóló kormányjelentés kapcsán 2010 januárjában.

c) A Helsinki Bizottság a Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottságához fordult két vak panaszos ügyében, akik nem tudják használni egy bank készpénzkiadó automatáit. A panaszosok lakossági folyószámla-szerződést kötöttek egy bankkal, amely a bankkártya használatára is feljogosítja őket, azonban mivel látássérültek, segítség nélkül nem tudják igénybe venni a készpénzkiadó automaták szolgáltatásait, és az automaták nincsenek ellátva Braille-írásjegyekkel, illetve képernyőolvasó szoftverrel. Így a panaszosok alacsonyabb színvonalú szolgáltatásban részesültek ugyanazért a szolgáltatási díjért. Ügyvédjük panaszt nyújtott be a bankhoz, kérve az automaták átalakítását, a bank a panaszt elutasította.

Ezt követően bírósághoz fordultak. Annak megállapítását kérték, hogy a bank megsértette látássérült ügyfeleinek emberi méltóságát és az egyenlő bánásmódhoz való jogát. A bíróság első fokon kötelezte a bankot arra, hogy minden megyeszékhelyen és Budapest összes kerületében legalább egy, a felperesek lakóhelyén pedig négy készpénzkiadó automatát alakítson át, továbbá kötelezte a bankot, hogy fizessen kártérítést a felpereseknek. A másodfokú bíróság azonban az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, és a keresetet elutasította, arra hivatkozva, hogy a bíróságnak nem áll módjában, hogy egy szerződéses jogviszonyba az egyik fél kérelmére beavatkozzon. Mindkét fél felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a Legfelsőbb Bíróság előtt, amely mindkét fél kérelmét elutasította.

A Helsinki Bizottság 2010 márciusában arra hivatkozva fordult a Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottságához, hogy a panaszosoknak a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményben rögzített jogai sérültek, és fogyatékossguk miatt hátrányos megkülönböztetés áldozatai lettek.

7. Munkatársaink és önkénteseink

Munkatársaink 2009-ben: dr. Fazekas Tamás ügyvéd, Gál Anikó pénzügyi munkatárs, dr. Győző Gábor ügyvéd, Gyulai Gábor programvezető, Hodinka Zsuzsa programmenedzser, dr. Iván Júlia jogi előadó, dr. Kádár András Kristóf társelnök, ügyvéd, Gruša Matevžič jogi előadó, dr. Moldova Zsófia jogi előadó, Németh Dóra adminisztratív asszisztens, dr. Novoszádek Nóra jogi előadó, dr. Pardavi Márta társelnök,

³⁶ Lásd: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/ngos/HHC_Hungary98.pdf

dr. Pohárnok Barbara ügyvéd, dr. Rácz Dominika jogi előadó, Szabó Tímea programkoordinátor, dr. Szántai Vecsera Orsolya jogi előadó, dr. Tóth Balázs programvezető.

A Magyar Helsinki Bizottság munkáját 2009-ben önkéntesként segítették: Bakonyi Veronika, Bieber Ivóna, Bruszt Ágnes, Czeller Márk, Futaki Jolán, Herczeg Ilona, Horváth Dávid, Huszár Katinka, Ivicsics Noémi, Danielle Lynn Perry, Faustine de Lumbée, Pach Lili, dr. Sárkány Réka, Scherer Anna, Tóth Ildikó, dr. Vig Dávid.

8. Támogatóink

A Magyar Helsinki Bizottság céljainak és programjainak megvalósítását az alábbi adományozók értékes támogatása segítette 2009-ben: Európai Bizottság, Európai Unió, Európai Integrációs Alap, Európai Menekültügyi Alap, Európai Visszatérési Alap, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Magyar Köztársaság, az Amerikai Egyesült Államok Magyarországi Nagykövetsége, ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, Nemzeti Civil Alapprogram, Nyílt Társadalom Intézet Alapítvány, Open Society Justice Initiative, Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

Budapest, 2010. május 25.

dr. Pardavi Márta
társelnök
Magyar Helsinki Bizottság